

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
УЛУТТУК БАНКЫ**

**2018-жылдын IV чейреги үчүн
акча-кредит саясаты жөнүндө отчет**

**Бишкек
2019-жыл февраль айы**

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк тарабынан чейрек сайын жарыяланып турат. Улуттук банктын, инфляциянын негизги факторлорун иликтөөлөргө жана болжолдоолорго, ошондой эле тышкы чөйрөдө жана Кыргыз Республикасында экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөргө негизденген акча-кредит саясаты жагында чечимдери жөнүндө коомчулукка маалымдоо, мына ушул отчеттун максаты болуп саналат.

Кыргыз Республикасында акча-кредит саясаты

Тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугуна жетишүү жана аны сактоо **акча-кредит саясатынын максаты** болуп саналат.

Акча-кредит саясатынын негизги инструменти – Улуттук банктын эсептик чени. Жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатын өркүндөтүү жана натыйжалуулугун арттыруу максатында, 2014-жылы Улуттук банк акча-кредит саясатынын жаңы негизине өткөн, ага ылайык Улуттук банктын эсептик чени акча рыногундагы каражаттар наркынын көрсөткүчү болуп саналат. Акча-кредит саясатынын операциялык багыты катары акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендери эсептелет. Жаңы негизге өтүү максаты катары акча-кредит саясатынын пайыздык каналынын ишине таасирди күчөтүү белгиленген, ал банктар аралык кредиттик ресурстар рыногун өнүктүрүүгө жана экономиканын реалдуу секторун колдоого багытталган.

Акча-кредит саясатынын сандык көрсөткүчү – инфляцияны орто мөөнөттүү мезгилде 5-7 пайыз чегинде кармап туруу. Акча-кредит саясатын иштеп чыгуу жана аны ишке ашыруу Акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү мезгилге каралган негизги багыттарынын алкагында жүзөгө ашырылат.

Улуттук банктын акча-кредит саясаты келечекке багытталган саясат болуп саналат, анткени, акча-кредит саясаты жагында кабыл алынган чечимдердин өлкөнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө таасири белгилүү бир лаг менен жүргүзүлөт. Акча-кредит саясаты, Кыргыз Республикасында жана тышкы чөйрөдө экономикалык жагдайдын өнүгүшү, макулдашылган жана экономикалык жактан негизделген болжолдоолордон алынган, кыска жана орто мөөнөттүү мезгилдерге каралган инфляция боюнча болжолдоолордун негизинде иштелип чыгат.

Коммуникациялык саясат Улуттук банктын акча-кредит саясатынын негизги инструменттеринин бири болуп саналат. Калайык калкка маалымдоо жана тиешелүү инфляциялык күтүүлөрдүн калыптанышына өбөлгө түзүү максатында, Улуттук банк тарабынан үзгүлтүксүз негизде пресс-релиздер чыгарылып, акча-кредит саясаты маселелери боюнча пресс-конференциялар өткөрүлүп турат. Улуттук банктын өлкөдөгү күндөлүк жана күтүлүп жаткан макроэкономикалык жагдай боюнча баа берүүсү Акча-кредит саясаты жөнүндө отчетто ар бир чейректин үчүнчү айынын башталышында жарыяланып турат. Улуттук банк Башкармасынын эсептик чен өлчөмү тууралуу маселелер боюнча отурумдарынын графиги банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.

2018-жылдын IV чейреги үчүн Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк Башкармасынын 2018-жылдын 25-февралындагы № 2019-П-07/8-1-(ДКП) токтому менен жактырылган.

Мазмуну

1-глава. Тышкы чөйрө	5
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү	5
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору	8
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү	11
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногундагы суроо-талап жана сунуш	11
2.2. Тышкы сектор	14
3-глава. Акча-кредит саясаты	17
3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу	17
3.2. Финансы рыногунун инструменттери	19
3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы	24
4-глава. Инфляциянын динамикасы	25
4.1. Керектөө бааларынын индекси	25
4.2. Болжолдоону факт менен салыштыруу	26
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор	27
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор	27
5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо	29
1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр	34
2-тиркеме. Глоссарий	35
3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси	37

Резюме

2018-жылдын IV чейреги ичинде Кыргыз Республикасынын макроэкономикалык өнүгүүсү көбүнчө Улуттук банк Башкармасынын 2018-жылдын ноябрь айында бекитилген базалык сценарийдин болжолдоолоруна дал келген.

Тышкы чөйрөдө негизинен туруктуу жагдай сакталып турган. Кыргызстандын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүндө экономикалык өсүштүн алгылыктуу арымы сакталып турган. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда олуттуу тобокелдиктер байкалган эмес: азык-түлүк рынокторунун баа конъюнктурасы туруктуу катары мүнөздөлүп, мунай рыногу баанын төмөндөө динамикасын көрсөткөн.

Отчеттук мезгилде өлкөдө негизинен, азык-түлүк товарларына баанын төмөндөшүнөн улам, инфляциянын төмөндөө динамикасы уланган, ошону менен бирге эле, азык-түлүктөн башка инфляция да төмөн деңгээлде калган. Ички сыяктуу эле, импорттук өндүрүштөгү азык-түлүк товарларына сунуштун жогору болушу, ошондой эле өлкөдө жүргүзүлүп жаткан фискалдык консолидация да төмөн инфляциялык басымдын кошумча факторлорунун биринен болгон. 2018-жылдын декабрында инфляция жылдык мааниде 0,5 пайызды түзгөн, анын орточо жылдык мааниси 2018-жылдын жыйынтыгы боюнча 1,5 пайыз деңгээлинде түптөлгөн, бул ноябрдагы базалык сценарийдин болжолдуу маанисине шайкеш келет.

Келерки мезгилге инфляциялык болжолдоолор боюнча жаңыртылган баа берүүлөр төмөндөө жагына өзгөргөн жана тышкы жана ички таасирлер орун албаган шартта, жылдын акырына карата бир аз тездөө менен 2019-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде төмөн инфляциялык динамика болжолдонууда. 2019-жылы инфляциянын орточо деңгээли (мезгилден мезгилге карата) 3,0 пайызга жакын күтүлүүдө, ал эми жылдын акырында инфляция (2019-жылдын декабры 2018-жылдын декабрына карата) 6,0 пайызга жакын деңгээлге жакындашы мүмкүн.

Отчеттук чейрек ичинде өлкө экономикасында алгылыктуу тенденциялар сакталып турган, буга чогуу алгандагы ички суроо-талаптын туруктуу өсүшү жана өнөр жай секторунда “Кумтөр” ишканасынын алгылыктуу салымы өбөлгө түзгөн. Айкын эмгек акынын өсүшү жана эмгек мигранттарынын акча которууларынын агымынын көбөйүшү ички суроо-талапты колдоп турган негизги факторлордон болгон. 2018-жылы ИДӨ өсүшү 3,5 пайызды түзгөн.

Соода балансы 2018-жылдын IV чейрегинде экспорттук жана импорттук операциялардын өсүшүнөн улам түптөлгөн. Экспорт алтынды берүүлөрдүн өсүшүнөн улам 2,2 пайызга көбөйгөн, импорттун 2,6 пайыз деңгээлде өсүшү керектөө товарларын жана энергопродукцияларды берүүнүн көбөйүүсү менен шартталган. Жыйынтыгында, өлкөнүн соода балансынын тартыштыгы 594,2 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн. Тышкы соода жүгүртүү көлөмү¹ 2,4 пайызга көбөйгөн жана 1,8 млрд АКШ долларын түзгөн.

Инфляциянын орто мөөнөттүү мезгилдеги динамикасына баа берүү, тышкы чөйрөнүн өнүгүү тенденциялары жана түптөлгөн ички экономикалык шарттар Улуттук банкка 2018-жылдын IV чейреги ичинде жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатынын курсун сактап турууга өбөлгө түзгөн. Жеңилдетилген акча-кредиттик шарттарды колдоого алуу финансылык ортомчулук көрсөткүчтөрүнүн жакшырышын шарттаган. Банктар аралык кредит рыногун жандандыруу тенденциясы байкалган, бул банк секторунда кредиттөө көлөмүнүн жогорулагандыгы жана ресурстук базанын көбөйгөндүгү менен мүнөздөлгөн. Жалпысынан, акча рыногунун пайыздык чени Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чектин алкагында болуп, негизги ченге ыктоосун уланткан.

¹ Маалыматтар Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен ФОВ баасында берилген.

1-глава. Тышкы чөйрө

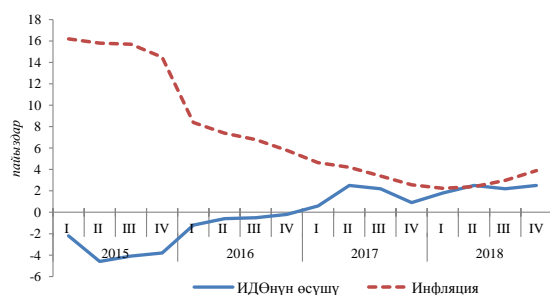
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү

Кыргызстандын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүндө экономикалык жигердүүлүктү калыбына келтирүү тенденциясы сакталып калган. КНСтин өсүшүнөн улам, Россияда экономиканын бир аз басаңдоосу жана инфляциянын убактылуу тездеши күтүлүүдө. Казакстанда экономиканын өсүүсү бардык секторлорунда өндүрүштүк жигердүүлүккө шартталган, мында тенге курсунун төмөндөө динамикасы өлкөдөгү инфляциялык күтүүлөрдү жогорулаткан. Беларусия экономикасынын өсүшү айыл чарбаны кошпогондо, өлкөнүн бардык секторлорунда өндүрүштүн көбөйүшү, ошондой эле алгылыктуу тышкы шарттардын жана мамлекеттин таасирдүү саясаты эсебинен камсыздалган, инфляция ички суроо-талаптын өсүшү жана улуттук валютанын нарксызданышы алкагында тездеген. Арменияда экономиканын алгылыктуу өсүш арымы сакталып турган, инфляция таргеттен төмөн катталган. Кытайда экономиканын келечекте өсүш арымынын акырындап басаңдашы жөнүндө болжолдоолор өзгөргөн эмес.

Россия

1.1.1-график. Россияда ИДӨ жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, «Блумберг» МА, Росстат

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде тышкы шарттардын өзгөргөндүгүнө карабастан, Россияда экономикалык өсүштүн салыштырмалуу жогорку арымы байкалган.

Росстаттын биринчи баа берүүлөрүнө ылайык өлкө ИДӨсү 2018-жылы өткөн жылдагыга караганда 2,3 пайызга өскөн. Негизинен мындай өсүш курулуш тармагында 2017-2018-жылдардагы көрсөткүчтөрдү тактоо алкагында түптөлгөн. Мындан тышкары, өнөр жай, кызмат көрсөтүүлөр, транспорт жана соода сыяктуу секторлор алгылыктуу

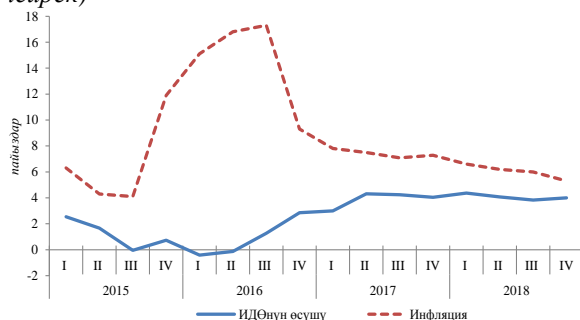
салым кошушкан.

Жумушсуздуктун төмөн деңгээлинин туруктуулугу, негизги капиталга инвестициялардын көбөйүшү, керектөө кредиттеринин кеңейүү тенденциясынын улануусу, экспорттун өсүшү, ошондой эле айкын эмгек акынын өсүшү керектөө суроо-талабын колдогон. Отчеттук жылы Россияга каршы санкциялардын катуулатылышы алкагында, ошондой эле глобалдык инвесторлордун АКШ монетардык саясатынын катуулатылышы боюнча рыноктук күтүүлөрүнүн алкагында Россиядан капиталдын көбүрөөк агылып чыгуусу финансы рыногунун өзгөрүлмөлүүлүгүнө таасирин тийгизген, ошол эле учурда Россиянын экономикалык өсүшүнө таасири чектелүү болгон.

2018-жылдын IV чейрегинде инфляция 2018-жылдын декабрь айынын жыйынтыгы боюнча максаттуу деңгээлден (жылдык мааниде 4,3 пайыз) артуу менен инфляцияга тиешелүү факторлордун таасири астында 4,0 пайыздык таргетке жакындаосун уланткан. Натыйжада инфляция кароого алынып жаткан мезгил ичинде 2017-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 3,9 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Инфляциянын тездеши негизинен, азык-түлүк товарларына баанын өсүшүнө (2017-жылдагыга салыштырганда 3,6 пайызга) жана рублдин нарксызданышына байланыштуу болгон. Азык-түлүктөн башка товарларга баанын өсүшү отчеттук мезгил ичинде 4,1 пайызды түзсө, кызмат көрсөтүүлөргө баа 3,9 пайызга жогорулаган.

Казакстан

1.1.2-график. Казакстанда ИДӨ жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

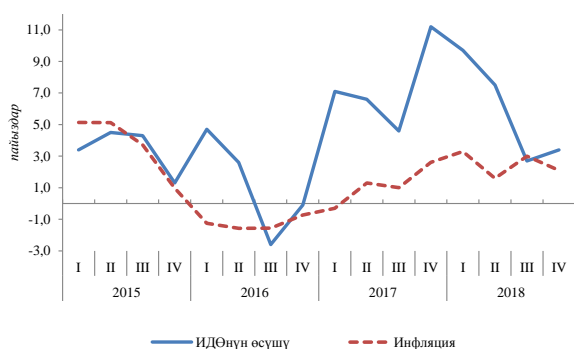
Булагы: Казакстан Республикасынын статистика боюнча агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү

жыл ичинде мунайга баанын жогору болушу жана Казакстандын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүндө – ЕС, РФ жана Кытайда экономикалык жагдайдын жакшыруусу да өсүшкө салымын кошушкан.

Казакстанда 2018-жылдын IV чейрегинде инфляциянын 2017-жылдын тиешелүү чейрегине карата мааниси 2017-жылдын ушул эле мезгилиндеги 7,4 пайызга каршы 5,3 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын баа берүүлөрү боюнча баанын өсүшү негизинен мөмө-жемиштерге жана бензинге баанын төмөндөөсүнөн улам жайлаган.

Армения

1.1.3-график. Арменияда ИДӨ жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Армениянын Улуттук статистикалык кызматы «Блумберг» МА, Армения Республикасынын Борбордук банкы

терс салым кошкон.

Армениянын тышкы соода жүгүртүүсү 2018-жылы 7,4 млрд АКШ долларына жетип, негизинен импорттун 21,1 пайызга өсүшү эсебинен жыл ичинде 16,4 пайызга көбөйгөн.

Жалпысынан өлкөнүн экономикалык өсүшү акча-кредиттик шарттар жана кредиттөөнүн кеңейиши, реалдуу эмгек акынын өсүшү, жумушсуздук деңгээлинин төмөндөөсү жана товарлар менен кызмат көрсөтүүлөр экспортунун көбөйүүсү менен шартталган.

2018-жылдын IV чейрегинде Казакстан экономикасында алгылыктуу өсүш динамикасы байкалган. Казакстанда ИДӨнүн өсүшү 2017-жылдагы 4,0 пайызга каршы 4,1 пайызды¹ түзгөн. Казакстан экономикасынын өсүшүнүн негизги факторлорунан болуп, ички, инвестициялык (17,2 пайызга инвестициялык өсүш) жана тышкы (экспорттун өсүшү 26,4 пайыз) суроо-талаптын өсүшү алкагында экономиканын бардык базалык тармактарында өндүрүштүк жигердүүлүк саналган. Мындан тышкары, отчеттук

Отчеттук мезгил ичинде Арменияда экономиканын орточо өсүш арымы байкалган. Армениянын УСКсынын алдын ала маалыматтары боюнча Арменияда экономикалык жигердүүлүк көрсөткүчү 2018-жылы 5,8 пайызга өскөн. Курулуш (+4,5 пайыз) жана өнөр жай продукциялары (+4,3 пайыз) чөйрөсүндө өсүштүн начар болушу алкагында, кызмат көрсөтүүлөр (сооданы кошпогондо) (+18,8 пайыз) жана соода жүгүртүү (+8,7 пайыз) көлөмүнүн көбөйүүсү экономикалык өсүштүн негизги булактары болуп саналган. Мында айыл чарба продукцияларынын дүңүнөн көлөмү (-7,6 пайыз) аба ырайынын начар болушу шартында, экономикалык өсүшкө

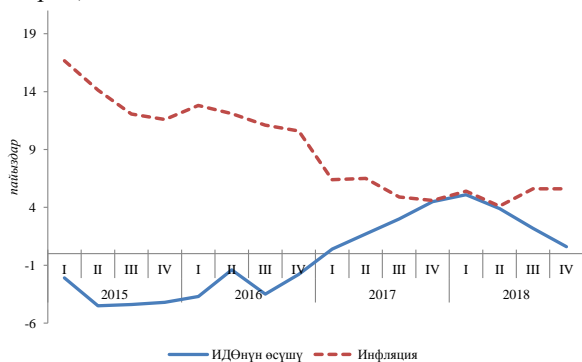
¹ Казакстан Республикасынын Улуттук экономика министрлигинин алдын ала маалыматтары боюнча.

Отчеттук мезгилде инфляция сезондук товарларга баанын өсүш арымынын кыйла төмөн болушунан улам бир аз басандаган. Инфляция Арменияда 2018-жылдын декабрь айында өткөн жылдын ушул эле айына салыштырганда 1,8 пайызды түзгөн: азык-түлүк товарлары (алкоголдук ичимдиктер жана тамеки заттарын кошо алганда) 1,8 пайызга, азык-түлүктөн башка товарлар – 3,2 пайызга жана кызмат көрсөтүүлөр 0,8 пайызга өскөн.

Беларусь

1.1.4-график. Беларусияда ИДӨ жана инфляция динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Беларус Республикасынын Улуттук статистика комитети

2018-жылдын IV чейрегинде Беларусия экономикасынын өсүш арымынын бир аз басандашы байкалган. Беларусия экономикасы 2017-жылдагы 2,4 пайыз өсүшкө салыштырганда 2018-жылы 3,0 пайызга өскөн, бул экономиканын айыл чарбадан башка бардык секторлорунда өндүрүш көлөмүнүн жогорулашы менен шартталган. Айыл чарба секторунда өндүрүштүн 3,4 пайызга төмөндөшү дан эгиндеринин түшүмүнүн төмөн болушунан улам, өсүмдүк өстүрүүнүн 6,1 пайызга түшүшү алкагында түптөлгөн. Мында экономиканын өсүшү мамлекеттин жөнгө салуу саясаты менен катар эле алгылыктуу тышкы шарттар,

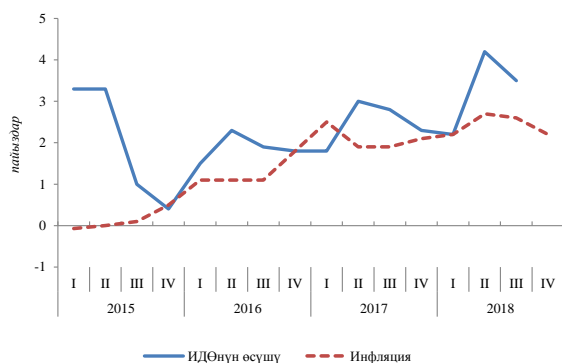
ошондой эле эмгек акынын жана калкты кредиттөөнүн өсүшү алкагында ички суроо-талаптын өсүшү менен шартталган.

2018-жылы Беларусияда инфляциянын мааниси 2017-жылдагы 6,0 пайызга каршы 4,9 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Отчеттук жылы керектөө бааларынын жылдык өсүшүнүн жогорулашына эт продукциялары рыногундагы конъюнктуралык таасир, дан эгиндеринин түшүмүнүн аз болушу, административдик жөнгө салынуучу баалардын жогорулашы, керектөө жана кредиттик жигердүүлүктүн кыйла жогору болушу, ошондой эле улуттук валюта наркынын бир аз түшүшү көбүрөөк таасирин тийгизген.

АКШ

1.1.5-график. АКШда ИДӨ жана инфляция динамикасы

(жылдык мааниде)

Булагы: АКШ соода министрлиги, АКШнын эмгек министрлиги, «Блумберг» МА »

АКШ экономикасынын өсүш арымы 2018-жылы салыштырмалуу жогорку деңгээлде түптөлгөн. Аналитиктердин баа берүүлөрү боюнча экономиканын өсүшү отчеттук жылдын акыркы чейрегинде 2,8 пайызга жакынды түзсө, бүтүндөй жыл ичинде көрсөткүч 2,9 пайызды түзгөн. Экономикалык өсүшкө негизги салымды жеке керектөө кошкон ыктымал. Тышкы соода боюнча маалыматтар кытайдан импорттолуучу товарларга жогорулаган тарифтердин таасиринин алкагында тышкы соода тартыштыгынын кыскаргандыгын көрсөттү, бул ИДӨ көрсөткүчүнө оң

таасирин тийгизет.

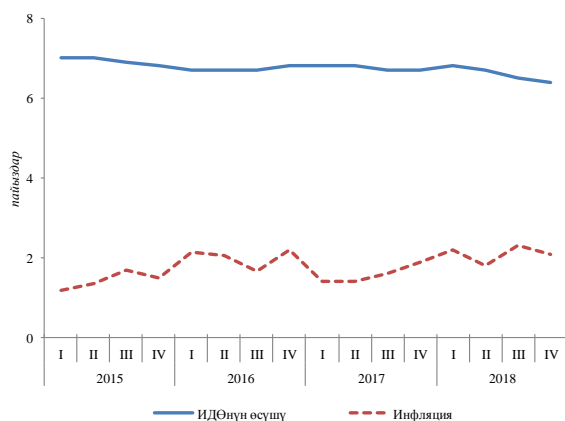
Отчеттук жылдын IV чейрегинде АКШда мунайга дүйнөлүк баанын түшүшү алкагында отун-энергетика тобундагы товарларга баа индексинин азаюусунан улам

инфляция төмөндөгөн. 2018-жылдын декабрында инфляция жылдык мааниде 1,9 пайыз деңгээлинде түптөлгөн, бул жыл ичиндеги эң төмөн катталган чен болгон. Базалык инфляция салыштырмалуу туруктуу болгон жана декабрь айында 2,2 пайызды түзгөн.

Кытай

1.1.6-график. Кытайда ИДӨ жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: КЭРдин Улуттук статистикалык бюросу, «Блумберг» МА»

аныксыздыкка байланыштуу түптөлгөн. Кыймылсыз мүлк рыногунда инвестициялар боюнча туруктуу динамика катталган. IV чейректин акырында экспорттун өсүш арымы кытай товарларына бажы чендеринин АКШ тараптан жогорулатылышынан улам басаңдаган.

Жылдын декабрь айында Кытайда инфляция ноябрдагы 2,2 пайыздан 1,9 пайызга чейин төмөндөгөн. 2018-жыл ичинде орточо жылдык инфляция 2,1 пайызды түзгөн, бул өлкө өкмөтүнүн үч пайызга жакын деңгээлде белгиленген максаттуу көрсөткүчүнөн төмөн. Көпчүлүк товардык топтордо баанын өсүш арымы жалпысынан бир түрдүү жана орточо болгон. Мунайга дүйнөлүк баанын төмөндөөсү алкагында «транспорт жана коммуникациялар» тобунда баа индексинин төмөндөөсү инфляцияга төмөндөтүүчү таасирин тийгизген.

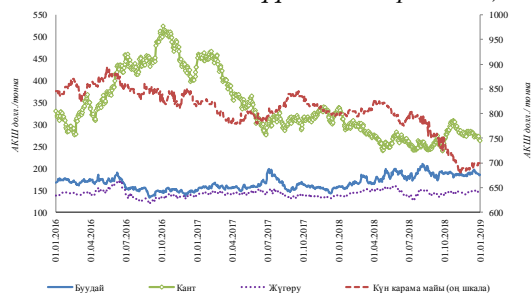
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

Негизги товардык-чийки зат рынокторунда олуттуу тобокелдиктер байкалган эмес. Дүйнөлүк рынокто котировкалардын өзгөрүүсү Кыргызстандын азык-түлүк рыногу үчүн кооптонууну деле жараткан эмес. Дүйнөлүк мунай рыногунда баанын төмөндөө динамикасы байкалган. Алтынга баа жалпысынан жылдын IV чейреги ичинде жогорулаган.

Азык-түлүк рыногу

1.2.1-график. Азык-түлүк товарларына баа динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

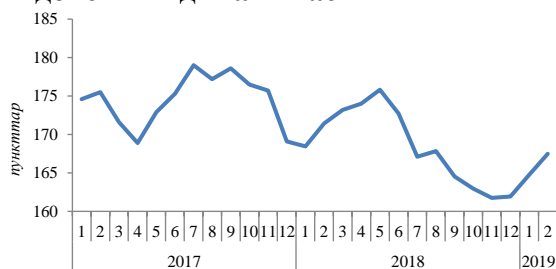

болгон, бул аба ырайы шарттарынын алгылыксыз болушунан улам түшүмдүн аз болушу жагында кооптонууларга жана суроо-талаптын өсүшүнө байланыштуу болгон. Ошондой болсо да, дүйнөдө бардык дан эгиндерин сунуштоо көлөмү жетиштүү эле болгон.

Өсүмдүк май рыногундагы жагдай сунуштун жетиштүү болгондугунан улам кооптонуу жараткан эмес.

IV чейректе кантка дүйнөлүк баа жылдын акыркы айларында өндүрүүчү өлкөлөрдө кант өндүрүүнүн өсүш арымынын кыйла жогору болушу тууралуу маалыматтын таасиринен улам төмөндөгөн. Кант котировкаларынын да төмөндөөсү мунайга дүйнөлүк баанын түшүшүн шарттаган, анткени энерго продукцияларга баанын төмөн болушу, эрежедегидей эле, этанол өндүрүү үчүн кант камышын пайдалануунун кыскарышына алып келет.

1.2.2-график. ФАО азык-түлүк баа индексинин динамикасы

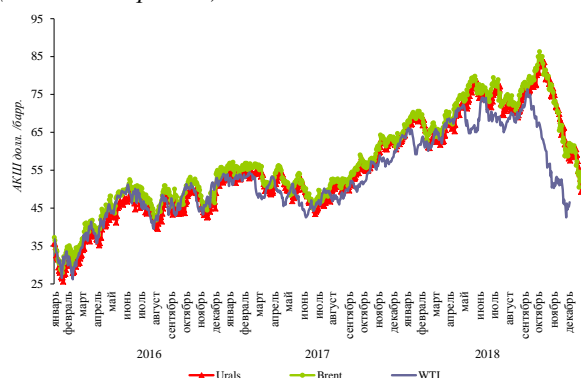

168,4 пунктту түзгөн, бул 2017-жылдагы көрсөткүчтөн 3,5 пайызга төмөн. Жыл ичинде кантка баа көбүрөөк төмөндөгөн; ошондой эле өткөн жылга салыштырганда өсүмдүк майына, этке жана сүт азыктарына баа да төмөндөгөн. Мында 2018-жылы негизги дан эгиндерине дүйнөлүк баа өскөн.

Энергия продукциялар рыногу

1.2.3-график. Мунайга баа динамикасы

(АКШ долларында)

2018-жылы дүйнөлүк азык-түлүк товарлар рыногу салыштырмалуу туруктуулугун сактап турган.

Жалпысынан, жыл ичинде дан эгиндерине бааны кошпогондо, негизги азык-түлүк товарлары боюнча бир аз төмөндөө динамикасы байкалган. IV чейрек да баанын салыштырмалуу туруктуулугу менен мүнөздөлгөн.

2018-жыл ичинде дан эгиндерине баа 2017-жылдагы орто мааниден жогору

ФАО азык-түлүк баа индексинин орточо мааниси 2018-жылдын IV чейрегинде өткөн чейректен 2,6 пайызга бир аз төмөн түптөлгөн жана 162,1 пунктту түзгөн, мындай жагдай негизинен котировкалардын төмөндөө тенденциясы 2018-жылдын акырына чейин сакталып турушу эсебинен орун алган.

2018-жылы ФАО азык-түлүк баа индексинин орточо мааниси

168,4 пунктту түзгөн, бул 2017-жылдагы көрсөткүчтөн 3,5 пайызга төмөн. Жыл ичинде кантка баа көбүрөөк төмөндөгөн; ошондой эле өткөн жылга салыштырганда өсүмдүк майына, этке жана сүт азыктарына баа да төмөндөгөн. Мында 2018-жылы негизги дан эгиндерине дүйнөлүк баа өскөн.

2018-жылдын IV чейрегинде дүйнөлүк мунай рыногунда төмөндөө тренди байкалган. Brent маркасындагы мунайга баа үч жыл ичиндеги максималдуу маанисинен (баррель үчүн 86,3 АКШ долларына жакын) 2018-жылы чейректин акырына карата минималдуу мааниге чейин түшүү менен (баррель үчүн 50,5 АКШ долларына жакын) 41,5 пайызга төмөндөгөн. Brent маркасындагы мунайга орточо баа жылдын IV чейрегинде мурдагы чейрекке салыштырганда 9,5 пайызга төмөндөө менен баррель үчүн

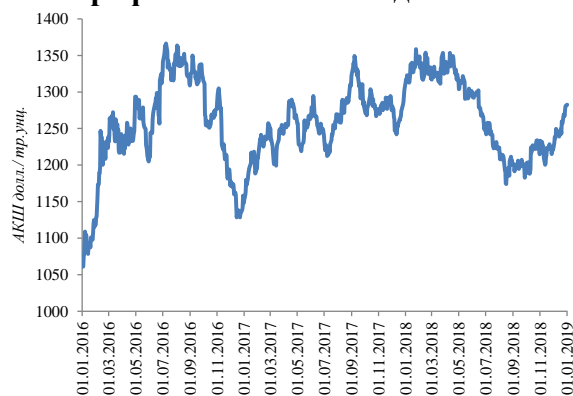
68,6 АКШ долларын түзгөн. Brent маркасындагы мунайга баанын орточо мааниси отчеттук жыл ичинде 71,7 пайызды түзгөн.

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде байкалган, мунай котировкаларынын түшүүсүнө АКШда мунайдын коммерциялык запастарынын көлөмүнүн кескин өсүшү, ошондой эле Сауд Аравиясында жана ОПЕКке мүчө башка өлкөлөрдө мунай өндүрүүнүн көбөйүүсү сыяктуу бир катар алгылыксыз факторлор таасирин тийгизген.

ОПЕК 2019-жылы мунайга суроо-талаптын өсүшү боюнча болжолдоону мурда баа берилген, суткасына 1,3 млн баррель денгээлинде сактаган. Ошентип, 2019-жылы мунайга жыл ичиндеги орточо суроо-талап ОПЕКтин күтүүлөрү боюнча суткасына 100,1 млн баррелди түзөт. ОПЕКтин баяндамасына ылайык 2019-жылы мунайга суроо-талап Индия менен Кытай башында турган Азия өлкөлөрүндө, ошондой эле Түндүк жана Түштүк Америка мамлекеттеринде жогорулайт.

Алтын рыногу

1.2.4-график. Алтынга баа динамикасы

Булагы: «Блумберг» МА

Отчеттук мезгил ичинде алтынга баа негизинен жогорулаган. АКШ менен Кытайдын ортосунда соода жагында чечилбеген пикир келишпестиктер, УлууБританиянын ЕБдан чыгышы тууралуу сүйлөшүүлөр инвесторлорду аныксыздыкка дуушар кылган, бул турбуленттүүлүк мезгилинде ишенимдүү актив катары алтынга болгон суроо-талапты көбөйткөн. Америка экономикасынын өсүш келечеги тууралуу кооптонууларга жана фонддук рыноктордогу өзгөрүлмөлүүлүккө байланыштуу АКШ долларынын индекси байкоого алынып жаткан чейректин акырында төмөндөгөн жана инвесторлордун АКШ ФРСнын базалык ченди жогорулатуу траекториясы тууралуу болжолдоолору төмөндөтүү жагында кайра каралган. АКШнын баалуу кагаздарына салымдарынын күтүлүп жаткан кирешелүүлүгүнүн төмөндөшү баалуу металлга баанын өсүшүнө өбөлгө түзгөн.

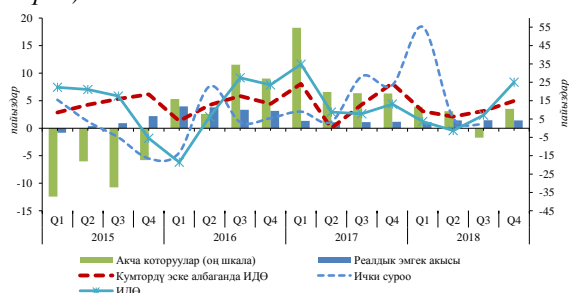
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү

2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногундагы суроо-талап жана сунуш

Отчеттук жылдын IV чейрегинде экономиканын алгылыктуу өсүш арымы сакталып турган. Суроо-талапка Кыргызстандын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүнүн экономикаларында жигердүүлүктүн өсүшү оң таасирин тийгизген.

Суроо-талап

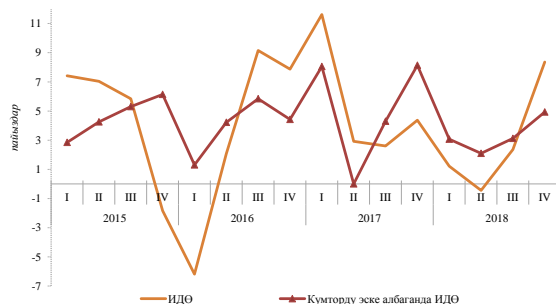
2.1.1-график. Ички суроо-талаптын жана акча которуулардын динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кыргыз Республикасынын УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

5,5 пайызга өскөн. Мындай өсүш түпкү керектөөнүн (+3,3 пайызга) жана дүңүнөн топтоонун (+13,0 пайызга) көбөйүшүнө байланыштуу болгон, бул негизги фондулардын (+0,8 пайызга) жана материалдык жүгүртүү каражаттарынын запастарынын (1,9 эсеге көбөйүүсү) көбөйүшүнүн эсебинен түптөлгөн. Ички суроо-талаптын көбөйүшү да акча которуулардын алгылыктуу агымына байланыштуу болгон (2018-жылдын январь-сентябрь айларынын жыйынтыгы боюнча өсүш арымы 3,9 пайызды түзгөн). Бүтүндөй алганда, 2018-жылдын жыйынтыгы боюнча жеке адамдардын которуу системалары аркылуу жүзөгө ашырылган которууларынын таза агылып кирүүсү өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 5,5 пайызга көбөйгөн.

2.1.2-график. ИДӨ динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кыргыз Республикасынын УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

көрсөткүчү менен шартталган. Көбүнчө, «Кумтөр»² ишканасында өндүрүү көлөмү 2018-жылдын IV чейрегинде 228,1 миң унцияны түзүү менен өткөн жылдын IV чейрегине салыштырганда 44,2 пайызга (158,2 миң унцияга) көбөйгөн.

2018-жылдын IV чейрегинде экономиканын өсүш арымы III чейректеги жогорулоо динамикасын уланткан. Эмгек мигранттардын акча которууларынын агылып кирүүсү боюнча алгылыктуу динамика сакталып турган. Инфляциянын төмөнкү арымда болушу калктын реалдуу эмгек акыларынын өсүшүнө өбөлгө түзөт.

2018-жылдын январь-сентябрь айларынын алдын ала жыйынтыгы боюнча ички суроо-талап¹ 2017-жылдын ушул мезгилине салыштырганда

Жалпысынан жылдын жыйынтыгы боюнча түптөлгөн экономикалык өсүшкө маалымат жана байланыш чөйрөсүн кошпогондо, экономиканын бардык негизги секторлору алгылыктуу салым кошушкан. Мында тогуз ай ичинде өнөр жайында өсүштүн төмөн арымы байкалган, ал жылдын акырында гана ИДӨнүн калыптанышына алгылыктуу салым кошкон. Өнөр жай көрсөткүчүнүн мындай динамикасы негизинен, «Кумтөр» алтын кен казып алуу ишканасындагы өндүрүү көлөмүнүн

¹ Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин маалыматтары боюнча. 2018-жыл үчүн маалыматтардын жоктугунан улам, мурдагы мезгилдердеги маалыматтарга шилтеме келтирилген.

² «Центерра Голд Инк.» пресс-релизине ылайык.

Жыл жыйынтыгы боюнча бир кызматкердин¹ ай ичиндеги орточо номиналдуу эмгек акысы 2017-жылга салыштырганда 5,4 пайызга көбөйүү менен 16 218 сом чегинде түптөлгөн. Орточо айлык эмгек акынын өсүш арымынын кыйла жогорулашы курулушта (11,0 пайыз), маалымат жана байланыш чөйрөсүндө (9,8 пайыз), мамлекеттик башкаруу жана коргоо чөйрөсүндө, социалдык милдеттүү камсыздандырууда (9,2 пайыз) байкалган.

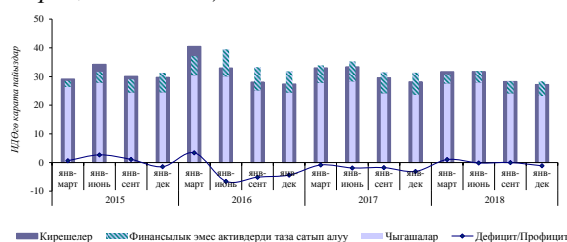
Мында реалдуу эмгек акынын өсүшү 2018-жылы өткөн жылга салыштырганда 3,8 пайызды түзгөн.

Мамлекеттик финансы сектору

Салык кирешелери менен кошо эле капиталдык чыгашалардын жана мамлекеттик сатып алууларга чыгашалардын олуттуу кыскарышы мамлекеттик бюджет тартыштыгынын деңгээлин төмөндөтүүгө өбөлгө түздү, ал 2018-жылдын жыйынтыгы боюнча 6,4 млрд сомду же ИДӨгө карата 1,1 пайызды түзгөн. Мамлекеттик бюджеттин баштапкы профицитинин (мамлекеттик карызды тейлөө боюнча пайыздык төлөмдөрдү эске албаганда) ИДӨгө карата 0,1 пайыз өлчөмдө түптөлүшүнө жыл ичинде жүргүзүлүп жаткан фискалдык консолидация да таасирин тийгизген.

2.1.3-график . Мамлекеттик бюджеттин аткарылышы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек, топтолмо)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Улуттук банк

Отчеттук мезгил ичинде мамлекеттик бюджеттин операциялык иштен түшкөн кирешелери 1,3 пайызга же 2,0 млрд сомго көбөйүү менен 151,5 млрд сомду же ИДӨгө карата 27,2 пайызды түзгөн. Салык кирешелери бюджеттин кирешелеринин өсүшүнө колдоо көрсөткөн негизги факторлордон болуп кала берген. Салыктарды администрлөөнүн, ошондой эле тышкы экономикалык шарттардын

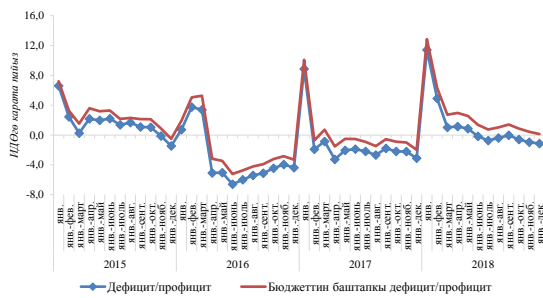
расмий трансферттер жалпы кирешелердин өсүш арымын ооздуктаган. Мындай кыскаруу негизинен, 2017-жылдагы мамлекеттик бюджетке бир эле жолу келүүчү төлөмдөрдү кошкон көрсөткүчтөр базасынын жогору болушунан улам түптөлгөн.

Мамлекеттик бюджеттин жалпы чыгашалары 4,9 пайызга кыскарган. Мунун негизги себептеринин бири болуп, капиталдык чыгашалардын, б.а негизинен инфраструктурага жөнөтүлүүчү сарптоолордун кыскарышы саналат: финансылык эмес активдерди сатып алуу боюнча операцияларга бюджеттик каражаттардын таза агылып чыгуусу 28,7 млрд сомду же ИДӨгө карата 5,2 пайызды түзүү менен 2017-жылга салыштырганда 30,0 пайызга же 12,3 млрд сомго төмөндөгөн. Ошол эле учурда мамлекеттик бюджеттин күндөлүк чыгашалары, б.а экономикага инфляциялык кысым жасашы мүмкүн болгон чыгашалар өсүшүн уланткан, бирок өсүш арымы басаңдаган: өсүш бир жыл мурдагы 7,7 пайызга каршы 3,3 пайызды түзгөн. Мындай басаңдоо мамлекеттик сатып алууларга сарптоолордун 38,2 пайызга же 11,8 млрд сомго кыскарышынан улам орун алган. Ошону менен бирге эле жыл ичинде эмгек акыга чыгашалардын көбөйүү тенденциясы сакталып турган, муну реалдуу сектордун статистикасы тастыктап турат – орточо эмгек акынын номиналдуу өсүшү 5,9 пайызды түзгөн².

¹ Жалпысынан республикада чакан ишканаларды эсепке албаганда

² 2018-жылдын январь-ноябрь айларындагы маалыматтар (чакан ишканаларды эсепке албаганда).

2.1.4-график. Бюджет тартыштыгы
(*өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек, топтолмо*)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Улуттук банк

Инвестициялар

2018-жылы инвестицияларды негизги капиталга өздөштүрүү деңгээли 2017-жылдын ушул мезгилине салыштырганда (салыштырма бааларда) 3,3 пайызга көбөйгөн.

2.1.1-таблица. Каржылоо булактары боюнча негизги капиталга инвестициялар
(млн сом, пайыздар)

	январь-декабрь			
	2017-ж.		2018-ж.	
	млн. сом		үзүнүк пайыздар	
Барыгы	145 226,9	150 825,9	100,0	100,0
Ички инвестициялар	87 108,9	108 612,9	60,0	72,0
Республикалык бюджет (өзгөчө кырдаалга кеткен каражаттарды кошо алганда)	8 399,3	6 214,3	5,8	4,1
Жергиликтүү бюджет	1 536,7	1 254,6	1,1	0,8
Ишканалар жана уюмдар каражаттары	36 750,8	50 152,0	25,3	33,3
Банктын кредити	3 205,7	6 514,7	2,2	4,3
Калктын каражаттары (КР резидентинин кайыр-садага каражаттарын кошо алганда)	37 216,4	44 477,3	25,6	29,5
Тышкы инвестициялар	58 118,0	42 213,0	40,0	28,0
Чет өлкө кредити	33 975,0	19 732,5	23,4	13,1
Тике чет өлкө инвестициялары	17 573,6	13 155,1	12,1	8,7
Чет өлкө гранттары жана гуманитардык жардам	6 569,4	9 325,4	4,5	6,2

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистикалык комитети

казып алуу объектилерин курууда жана реконструкциялоодо (8,7 пайызга), ошондой эле билим берүүдө (28,1 пайызга) төмөндөгөн.

2017-жылга салыштырганда ички булактардын эсебинен каржыланган негизги капиталга инвестициялардын көлөмү 24,0 пайызга, анын ичинде банктардын кредиттеринин эсебинен 2,0 эсеге, ишканалардын жана уюмдардын каражаттарынын эсебинен 35,7 пайызга, калктын каражаттарынан 18,9 пайызга өскөн, ал эми республикалык бюджеттин эсебинен каржыланган инвестициялар 26,4 пайызга, жергиликтүү бюджеттен – 18,8 пайызга төмөндөгөн. Тышкы каржылоо булактары эсебинен инвестициялардын көлөмү 27,8 пайызга, мында чет өлкө кредиттеринин эсебинен 42,2 пайызга, тике чет өлкө инвестицияларынан 25,5 пайызга кыскарган, ал эми чет өлкө гранттарынын жана гуманитардык жардамдын эсебинен алар, тескерисинче, 1,4 эсеге көбөйгөн.

Отчеттук жылдын жыйынтыгы боюнча мамлекеттик бюджеттин ресурстук бөлүгүнүн аткарылышы 96,0 пайыз чегинде катталган. Салык кирешелеринин, ошондой эле гранттардын кем түшүүсү бюджеттин киреше бөлүгү боюнча пландын аткарылбай калышынын негизги себеби болгон. Чыгаша бөлүгү негизинен, «товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү сатып алуу» статьясы боюнча сарптоолордун кыскаруусунан улам 92,6 пайызга аткарылган.

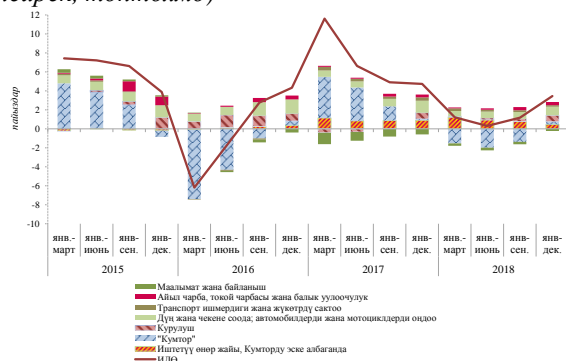
Негизги капиталга инвестициялардын өсүшү, айрыкча, айыл чарба, токой чарба жана балык уулоо чарбаларынын объектилерин курууда (2,2 эсе), иштеп чыгуу өндүрүшүндө (14,1 пайызга), дүң жана чекене соода жүргүзүүдө (1,6 эсеге), саламаттыкты сактоодо (6,4 пайызга), мейманкана жана тойканалардын ишинде (1,8 эсеге) белгиленген.

Ошол эле учурда негизги капиталга инвестициялар көлөмү электр энергиясы, газ, буу жана тазаланган аба менен камсыз кылуу (2,5 эсеге), пайдалуу кендерди

Сунуш

2.1.5-график. Негизги тармактардын ИДӨнүн өсүшүнө салымы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек, топтолмо)

Булагы: Кыргыз Республикасынын УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

2018-жылы ИДӨнүн алгылыктуу өсүшү, маалымат жана байланыш чөйрөсүн кошпогондо, экономиканын бардык секторлорунун алгылыктуу салымы менен шартталган.

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин алдын ала маалыматтары боюнча 2018-жылы ИДӨ көлөмү 557,1 млрд сомду түзүү менен өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 3,5 пайызга (2017-жылы 4,7 пайызга өскөн) көбөйгөн. «Кумтөр» алтын кен казып алуу ишканаларын эске албаганда ИДӨ өсүшү 3,5 пайыз (2017-жылдын жыйынтыгы боюнча 5,1 пайыз) деңгээлинде катталган.

Байкоого алынып жаткан мезгил ичинде айыл чарба өндүрүшүнүн 2,7 пайызга өсүшүн өсүмдүк өстүрүүдөн алынган продукциялар (3,4 пайызга) сыяктуу эле, мал чарба продукцияларынын көбөйүүсү (2,2 пайызга) шарттаган.

Өнөр жай өндүрүшүнүн көлөмүнүн өткөн жылдын ушул мезгилине салыштырмалуу 5,5 пайызга өсүшү негизги металлдарды жана даяр металл буюмдарын, тамак-аш азыктарын (суусундуктарды кошо алганда) жана тамекини, резина жана пласстмасса буюмдарын, башка металл эмес минерал продукттарды, тазартылган мунай заттарын, текстиль өндүрүшүн, кийим жана бут кийим өндүрүшүн, булгары жана булгарыдан жасалган башка буюмдар, пайдалуу кендерди казып алуу, ошондой эле электр энергиясы, газ жана буу менен камсыз кылуу (жабдуу) көлөмүнүн көбөйүшү менен шартталган.

Дүңүнөн жана чекене соода жүгүртүү көлөмү, автоунааларды жана мотоциклдерди оңдоо 2018-жылы 5,1 пайызга көбөйгөн, бул дүңүнөн (7,5 пайызга) жана чекене соода (5,1 пайыз) жүгүртүү көлөмүнүн өсүшү менен шартталган.

Кароого алынып жаткан мезгилде жүктөрдү ташуу көлөмү өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 3,9 пайызга өскөн.

Мобилдик байланыш кызмат көрсөтүүлөрүнөн алынган кирешелердин төмөндөөсүнөн улам, маалымат жана байланыш чөйрөсүндө түшүү 7,5 пайызды түзгөн.

ИДӨ дефлятору 1,5 пайыз чегинде катталган, бул 2017-жылдагы ушул эле көрсөткүчтөн 4,8 п.п. төмөн.

Экономиканын өсүшүнө өнөр жай (1,0 п.п.), соода (0,9 п.п.), курулуш (0,7 п.п.) жана айыл чарбасы (0,3 п.п.) сыяктуу секторлор көбүрөөк салым кошушкан, мында маалымат жана байланыш тармагынан терс салым (-0,2 п.п.) катталган.

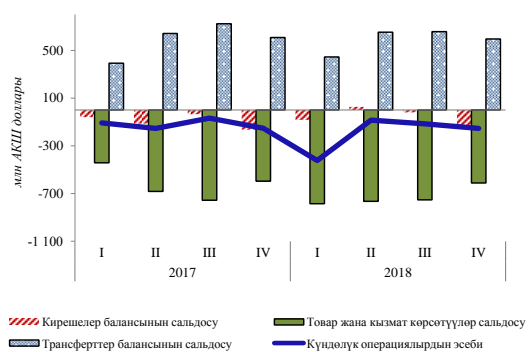
2.2. Тышкы сектор¹

2018-жылдын IV чейрегинде соода тартыштыгынын өсүшү жана күндөлүк трансферттердин алгылыктуу салымынын төмөндөөсүнө байланыштуу, күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгы бир аз көбөйгөн.

¹ Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алганда, алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча. Салыштыруу мезгили – өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек.

2.2.1-график. Күндөлүк операциялар эсеби

(млн АКШ доллары)

Эскертүү: Болжолдуу жана алдын ала маалыматтар боюнча.

Болжолдуу жана алдын ала маалыматтар боюнча отчеттук жылдын IV чейрегинде күндөлүк эсептин тартыштыгы 153,2 млн АКШ долларына чейин өскөн жана ИДӨгө¹ карата 9,6 пайызды түзгөн.

Кыргыз Республикасынын соода балансынын тартыштыгынын өсүшүнө отчеттук мезгилде импорттук берүүлөрдүн өсүшү таасирин тийгизген. Соода балансынын сальдосу 594,2 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс түптөлүү менен 2017-жылдын тиешелүү мезгилиндегиден 2,9 пайызга көбүрөөк болгон.

2.2.1-таблица. Кыргыз Республикасынын соода балансы²

(млн АКШ долларында)

	2015	2016	2017	2017	2018 *	Өзг-үү	Өзг-үү
				IV чейрек	IV чейрек	%	млн долл.
Соода тендеми	-2 240,8	-2 136,5	-2 383,3	-577,5	-594,2	2,9	-16,8
Экспорт (ФОБ)	1 619,0	1 607,9	1 813,9	565,6	578,1	2,2	12,5
Алтын	665,4	701,6	700,4	239,7	281,6	17,5	41,9
Импорт (ФОБ)	3 859,8	3 744,4	4 197,2	1 143,1	1 172,3	2,6	29,2
Мунайпродуктылар	830,0	467,4	467,4	177,5	181,6	2,3	4,1

* Алдын ала маалымат

Отчеттук мезгил ичинде товарлар экспорту (ФОБ баасында) 2,2 пайызга көбөйүү менен 578,1 млн АКШ доллары чегинде катталган. Экспорттун динамикасына жана башка товарлардын терс динамикасынын түптөлүшү алкагында, алтын сыяктуу эле, башка товарларды берүүлөрдүн көбөйүүсү да таасирин тийгизген. Алтынды эске албаганда экспорт 9,0 пайызга төмөндөгөн бул, негизинен, кийим-кечени, жашылчаларды, чоюн менен болотту ж.б берүүнүн азаюусу эсебинен жүргөн.

Отчеттук мезгилде товарлар импорту (ФОБ баасында) 2,6 пайызга жогорулоо менен 1 172,3 млн АКШ доллары чегинде түптөлгөн. Импорттук берүүлөрдүн өсүшү, негизинен, энергопродуктарды жана башка товарларды берүүлөрдүн көбөйүшү менен шартталган. Энергия продукттарын эске албаганда, импорт 990,8 млн АКШ доллары деңгээлинде түптөлгөн, бул 2017-жылдын IV чейрегиндеги деңгээлинен 2,6 пайызга жогору.

Отчеттук мезгил ичинде күндөлүк трансферттердин таза агылып кирүүсү 2017-жылдын ушул мезгилиндеги көрсөткүчтөн 1,9 пайызга төмөн түптөлгөн. Күндөлүк трансферттер динамикасына мамлекеттик сектордон алынган акчалай гранттардын түшүүсүнүн төмөндөөсү таасирин тийгизген.

Отчеттук чейрек ичинде кызмат көрсөтүүлөр балансынын тартыштыгы 16,8 млн АКШ долларын түзгөн, бул 2017-жылдын IV чейрегиндеги көрсөткүчтөн 8,5 пайызга төмөн. «Кирешелер» статьясынын тартыштыгы 138,3 млн АКШ долларына чейин төмөндөгөн.

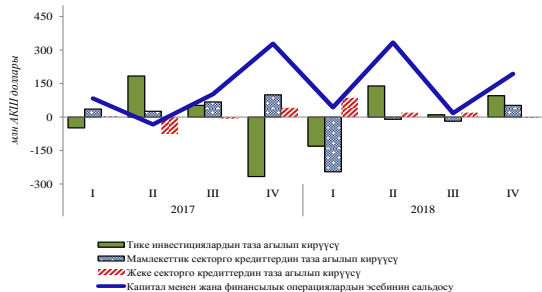
Улуттук банктын алдын ала болжолдуу баа берүүлөрү боюнча 2018-жылдын IV чейрегинде күндөлүк эсептин тартыштыгы капитал менен операциялардын

¹ ИДӨгө карата катышынын көрсөткүчтөрү акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмөлүү жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген.

² Тышкы соода боюнча маалыматар УСКнын айыл чарба продукцияларына (2017-жылга чейин) жана ЕАЭБ өлкөлөрүнүн өз ара соода жүргүзүүсүнө кошумча баа берүүлөрдү (2015-жылдын III чейрегинен тартып), ошондой эле Улуттук банктын баа берүүлөрүн эске алуу менен келтирилген.

жана финансылык операциялардын эсеби боюнча капиталдын 193,5 млн АКШ доллар өлчөмүндө агылып кирүүсү менен жабылат. Капитал менен операциялар эсеби боюнча капиталдын агылып кирүүсү 30,0 млн АКШ доллары өлчөмүндө, ал эми финансылык эсептин оң сальдосу 163,5 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн.

2.2.2-график. Капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби

резиденттердин чет өлкө активдеринин өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырмалуу бир аз төмөндөөсү шарттаган. Мындан тышкары, отчеттук мезгил кредиттердин жеке жана мамлекеттик секторго агылып кирүүсүнүн басаңдашы менен мүнөздөлгөн, ал эми кредиттерди тейлөө боюнча төлөөлөрдүн көлөмү өткөн жылдагы эле деңгээлинде сакталып калган. Ошентип, 2018-жылдын IV чейрегинин жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм тендеми 45,2 млн АКШ доллар өлчөмүндө оң сальдодо түптөлгөн. Дүң эл аралык камдарды жабуу көлөмү товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн келечектеги импортунун 3,9 айын түзөт¹.

Сомдун реалдуу жана номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси.

2.2.2-таблица. Алмашуу курсу боюнча негизги көрсөткүчтөр

	жыл (ор.)			ай өткөн жылдын башына карата (айдын акырына)		
	2016 (ор.) январь	2017 (ор.) ¹ январь	%	2017-ж. декабрь	2018-ж. декабрь	%
РЭАК	113,7	111,4	-2,1	112,6	117,4	4,3
НЭАК	112,8	110,7	-1,8	112,3	120,9	7,7
РЭАК кытай юанына карата	80,8	85,6	5,9	83,3	85,9	3,2
НЭАК кытай юанына карата	64,5	66,7	3,4	64,2	67,1	4,4
РЭАК еврого карата	107,2	109,0	1,6	103,1	105,9	2,7
НЭАК еврого карата	78,8	78,6	-0,2	73,9	76,7	3,8
РЭАК каз. тенгесине карата	141,7	132,5	-6,5	132,2	140,1	6,0
НЭАК каз. тенгесине карата	152,1	147,5	-3,0	149,1	165,5	11,0
РЭАК орус рублине карата	131,4	116,2	-11,6	116,5	128,1	9,9
НЭАК орус рублине карата	144,8	128,3	-11,4	127,3	145,1	14,0
РЭАК түрк лирасына карата	122,7	140,5	14,5	143,0	163,3	14,2
НЭАК түрк лирасына карата	131,6	161,5	22,7	169,2	230,8	36,4
РЭАК АКШ долларына карата	87,2	89,9	3,0	90,1	88,7	-1,6
НЭАК АКШ долларына карата	65,7	66,7	1,5	66,0	65,8	-0,4

* алдын-ала маалымат

↓ - сомдун нарысыздыгы, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн жакшыртуусу
↑ - сомдун бекемдешин, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн начарлоосу

орточо курсуна салыштырганда, өтүп жаткан жылдын декабрь айында түрк лирасына салыштырмалуу 36,4 пайызга, орус рублине – 14,0 пайызга, казак теңгесине – 11,0 пайызга, кытай юанына – 4,4 пайызга бекемделишинен улам түптөлгөн².

Кыргызстанда инфляция деңгээли кыйла төмөн болгондугуна карабастан³, НЭАК индексинин жогорулоосу РЭАК индексинин өсүшүн шарттаган, ал 2017-жылдын декабрь айынан тартып 4,3 пайызга көбөйүп, 2018-жылдын декабрь айынын акырында 117,4 түзгөн.

Жылдын IV чейрегинин акырына карата номиналдуу жана реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун 2017-жылдын декабрь айына салыштырмалуу өсүшү байкалган. Алдын ала маалыматтар боюнча сомдун номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун (НЭАК) индекси 2017-жылдын башталышынан 7,7 пайызга жогорулап, 2018-жылдын декабрь айынын акырында 120,9 түзгөн.

Индекстин мындай жогорулашы сомдун 2017-жылдын декабрь айындагы

¹ Конвертацияланбаган валюталарды эске алуу менен.

² Сомдун эки тараптуу номиналдуу алмашуу курсунун маалыматтары келтирилген, индексти эсептөө үчүн базалык мезгил катары 2010-жыл пайдаланылат.

³ Кыргызстандын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүндө инфляциянын орточо деңгээли алдын ала эсептөөлөр боюнча 3,9 пайызды түзгөн, ошол эле учурда Кыргыз Республикасында 2018-жылдын IV чейрегинин акырында 2017-жылдын декабрь айына салыштырмалуу 0,7 пайызды түзгөн.

3-глава. Акча-кредит саясаты

3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу

Өлкөдө дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда салыштырмалуу баа туруктуулугу менен кошо инфляциянын төмөн деңгээлинин сакталып турушу 2018-жылдын IV чейрегинде демилгелөөчү акча-кредит саясатын колдоо үчүн шарт түзгөн.

Акча-кредит саясатынын тактикалык чечимдери банк тутумундагы жогорку деңгээлдеги ликвиддүүлүктү эске алуу менен кабыл алынган, ал сезондук факторлордон улам, отчеттук мезгилдин акырына карата өскөн. Бул жагдай Улуттук банктын кароого алынып жаткан мезгил ичинде арылтуу операцияларын жүргүзүүсүнө таасирин тийгизген.

Банктар аралык кредит рыногунда рынок катышуучуларынын көбөйүүсү сыяктуу эле операциялардын көлөмүнүн өсүшү эсебинен да активдүүлүк өскөн.

Жалпысынан, акча рыногунун пайыздык чени Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чектин алкагында сакталуу менен негизги ченге карай ыктоосун уланткан.

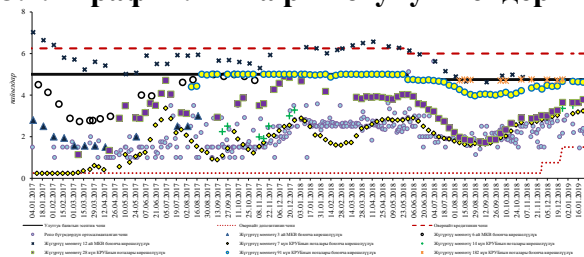
Акча-кредит саясатынын өтмө механизмдин өркүндөтүү жана банктар аралык акча рыногун өнүктүрүү максатында Улуттук банк 2018-жылдын IV чейреги ичинде пайыздык чендин төмөнкү чегин («овернайт» депозиттери боюнча ченди) 0,25 ден 1,5 пайызга чейин эки жолу жогорулаткан, бул акча рыногунун чендери менен негизги чендин ортосундагы ажырымдын кыскаруусун шарттаган.

Улуттук банктын пайыздык саясаты

Улуттук банк кароого алынып жаткан мезгил ичинде айкын инфляциянын жана анын келечекке баа берүүлөрүнүн төмөн болушу алкагында, жыл башында белгиленген экономиканын реалдуу секторунун жигердүүлүгүн колдоого багытталган акча -кредит саясатын улантууда. Улуттук банктын негизги чени отчеттук мезгил ичинде 4,75 пайыз деңгээлинде өзгөрүүсүз калган.

Акча-кредит саясатынын экономиканын финансылык жана реалдуу секторуна таасирин күчөтүү максатында Улуттук банк тарабынан акча рыногунун чендерин (кыска мөөнөттүү сегментте) Улуттук банктын эсептик ченине жакындатуу чаралары көрүлгөн. Ушуга байланыштуу пайыздык чендин төмөнкү чеги («овернайт» депозиттери боюнча чен) эки жолу ноябрда – 0,25 пайыздан 0,75 пайызга чейин, декабрда – 1,50 пайызга чейин өзгөртүлгөн. Пайыздык чендин жогорку чеги («овернайт» кредиттери боюнча чен) 6,00 пайыз деңгээлинде сакталып турган.

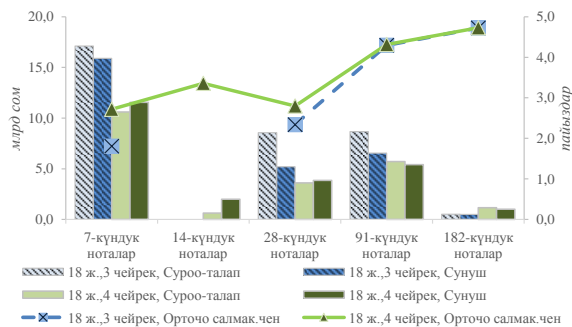
3.1.1-график. Акча рыногунун чендери

Отчеттук мезгил ичинде акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери акырындап Улуттук банктын негизги ченине ыктаган, мында банктар аралык кредит рыногунун кыска мөөнөттүү чени (7 күнгө чейинки) эске алынбайт. Ачык рыноктогу жүгүртүү мөөнөтү 3 жана 6 ай болгон инструменттер боюнча чен IV чейректин акырына карата негизги ченге

максималдуу түрдө жакындаган, бул кирешелүүлүгү негизги чендин деңгээлинде турган 12 айлык МКВлардын рыноктон сүрүлүп чыгышына түрткү берген. Отчеттук мезгилде Улуттук банк 182 күндүк ноталарынын III чейректе башталган эмиссиясын уланткан, бирок коммерциялык банктар тарабынан суроо-талап банк тутумунда кыска мөөнөттүү үстөк ликвиддүүлүктүн көбүрөөк топтолушунан улам, төмөн деңгээлде калган.

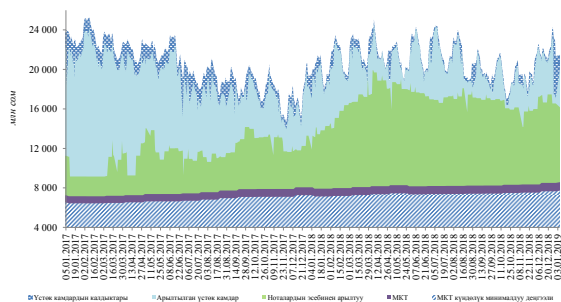
3.1.2-график. Улуттук банктын ноталары

чейрегинде – 4,30 пайыз) түзгөн. Эмиссиясы 2018-жылдын август айында башталган 182 күндүк ноталар боюнча орточо кирешелүүлүк 4,73 пайыз (жылдын III чейрегинде – 4,72 пайыз) чегинде түптөлгөн.

Коммерциялык банктардын ликвиддүүлүгүнө тиешелүү жагдай

3.1.3-график. Коммерциялык банктардын үстөк камдары

сальштырганда 11,9 млрд сом көлөмүндө төмөн түптөлгөн (2018-жылдын III чейрегиндеги тиешелүү көрсөткүчкө салыштырганда 1,0 млрд сомго аз). Буга чет өлкө валютасын сатуу боюнча валюта интервенциялары (төмөндөөгө салым 8,1 млрд сомду түзгөн) жана банктардын үстөк ликвиддүүлүгүнө төмөндөтүүчү таасирин тийгизген, банктардан тышкаркы акчанын өсүшү (1,4 млрд сомго) себеп болгон. Өз кезегинде, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн операциялары үстөк ликвиддүүлүктүн өсүшүнө таасирин тийгизген факторлордон болгон.

Банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүктүн деңгээлине көңүл буруу менен Улуттук банк ноталар аукционун өткөрүү жана коммерциялык банктардын бош каражаттарын Улуттук банктагы «овернайт» депозитине жайгаштыруу аркылуу абсорбациялоо операцияларын жүргүзгөн. Отчеттук мезгил ичинде күн сайын орточо 11,2 млрд сом үстөк ликвиддүүлүк абсорбацияланган, бул жылдын III чейрегине караганда 1,1 млрд сомго аз. Өткөн чейрекке салыштырганда Улуттук банктын ноталарды жайгаштыруу көлөмү бир аз төмөндөгөн, ошону менен бирге эле жүгүртүүдөгү ноталардын көбүрөөк бөлүгү буга чейинки чейректегидей эле 91 күндүк ноталарга туура келген (отчеттук чейрек ичинде 66,6 пайыз). 2018-жылдын август айында жайгаштырыла баштаган 182 күндүк ноталардын үлүшү III чейректеги 2,6 пайыздан IV чейректе 10,6 пайызга чейин өскөн. Жалпысынан Улуттук банктын ноталарынын эсебинен арылтуунун күн ичиндеги орточо көлөмү отчеттук чейректе 7,8 млрд сомду (2018-жылдын III чейрегине салыштырганда -0,8 млрд сом), Улуттук банктагы «овернайт» депозиттерине жайгаштыруулардын көлөмү – 3,5 млрд сомду (III чейрекке салыштырганда -0,2 млрд сом) түзгөн.

Орточо алганда жылдын IV чейрегинде Улуттук банктын ликвиддүүлүкөн арылтуу инструменттери боюнча орточо алынган кирешелүүлүгү III чейрекке салыштырганда өскөн. Жүгүртүү мөөнөтү 7 күндүк ноталар боюнча – 2,72 пайыз (2018-жылдын III чейрегинде – 1,81 пайыз), 28 күндүк ноталар боюнча – 2,80 пайыз (2018-жылдын III чейрегинде – 2,34 пайыз), 91 күндүк ноталар боюнча орточо алынган кирешелүүлүк чейрек ичинде орточо 4,32 пайызды (2018-жылдын III

Улуттук банктын кредит саясаты

Банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүктүн орун алышынан улам, Улуттук банк отчеттук мезгилде кредит берүү саясатын басандаткан. Отчеттук мезгилде Улуттук банк Россия-Кыргыз Өнүктүрүү фондуна экономиканы андан ары улуттук валютада кредиттөө үчүн 50,0 млн сом өлчөмүндө каражат берген.

Улуттук банктын валюта саясаты

2018-жылдын IV чейрегинде ички валюта рыногунда чет өлкө валютасына суроо талаптын сунуштан арткандыгы байкалган. Ушуга байланыштуу Улуттук банк алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө максатында ички валюта рыногунда чет өлкө валютасын сатуу боюнча 116,0 млн АКШ доллары жалпы суммасында интервенция жүргүзгөн. Жалпысынан жагдай туруктуу бойдон калган, алмашуу курсу 68,81 ден 69,85 сом/АКШ доллары диапазонунда өзгөрүп турган жана отчеттук мезгил ичинде 0,8 пайызга көбөйгөн.

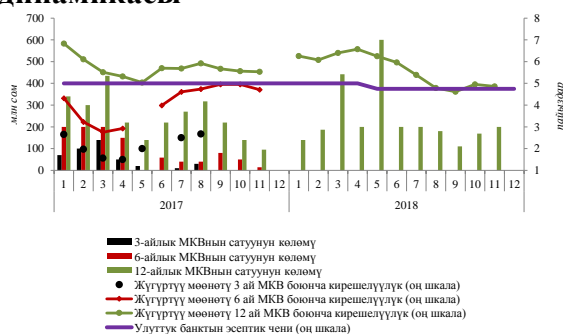
2018-жылдын IV чейрегинде акча-кредит саясатынын чаралары

Улуттук банктын эсептик чен өлчөмү тууралуу чечимдер кабыл алынган	Улуттук банк Башкармасы тарабынан эсептик чен өлчөмү тууралуу маселе 2018-жылдын 28-ноябрында жана 24-декабрында эки ирет каралган. Отурумдун жыйынтыгы боюнча эсептик чен өлчөмүн 4,75 пайыз деңгээлинде өзгөрүүсүз калтыруу жөнүндө чечим кабыл алынган. Пайыздык чендин төмөнкү чеги өзгөргөн: “овернайт” депозиттери боюнча чен эки жолу жогорулатылган: 2018-жылдын 26-ноябрында 0,75 пайызга, 2018-жылдын 24-декабрында 1,50 пайызга чейин. Овернайт кредиттери боюнча чен 6,00 пайыз деңгээлинде сакталган.
Улуттук банк Кыргыз Республикасы тарабынан Евразия экономикалык бирлигинин алкагында башка мамлекеттер менен биргеликте түзүлгөн эл аралык уюмдарга кредит берген	Берилген ресурстардын суммасы 50,0 млн сомду түзгөн.

3.2. Финансы рыногунун инструменттери

Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

3.2.1-график. МКВларды сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

Мамлекеттик казына векселдери

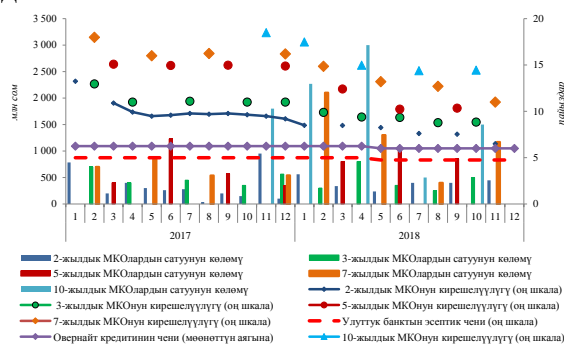
МКВ рыногунда өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда бул баалуу кагаздар боюнча сунуштун көлөмүнүн бир аз төмөндөгөнүнө карабастан, орточо алынган кирешелүүлүктүн төмөндөшү менен алардын өсүшү белгиленген.

Бюджеттин тартыштыгын жабуу максатында Финансы министрлиги тарабынан отчеттук мезгил ичинде

400,0 млн сом суммасында мамлекеттик казына векселдери сунушталган, бул 12 айлык МКВлардын гана сунушталгандыгынан улам (2017-жылдын IV чейрегинде 3 жана 6 айлык МКВлар да сунушталган) өткөн жылдын тиешелүү көрсөткүчүнө салыштырганда 39,4 пайызга төмөн. Мында МКВларды сатуунун жалпы көлөмү өткөн жылдын тиешелүү мезгилиндеги көрсөткүчтөн 23,2 пайызга, 369,1 млн сомго жогорулаган. Мурдагыдай эле, МКВларга суроо-талап алардын сунушунан арткан, ушуга байланыштуу орточо алынган кирешелүүлүк 0,5 п.п, 4,9 пайызга төмөндөгөн.

Отчеттук жылдын жыйынтыгы боюнча жүгүртүүдөгү МКВлардын жалпы көлөмү жыл башынан бери 10,1 пайызга төмөндөп 2,6 млрд сомду тузгөн. 2018-жыл ичинде институционалдык инвесторлор жана юридикалык жактар-резиденттердин инвестициялык портфелинин өсүшү менен катар эле коммерциялык банктарда МКВ портфелинин төмөндөө тенденциясы байкалган.

3.2.2-график. МКОлорду сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

Мамлекеттик казына облигациялары

Отчеттук мезгил ичинде мамлекеттик казына облигациялар (мындан ары – МКО) рыногунда аларга болгон сунуштун, ошондой эле суроо-талаптын өсүшүнөн улам, катышуучулар өз инвестициялык портфелин олуттуу көбөйтүшкөн. Мунун натыйжасында бул рынокто МКОлордун бардык түрү боюнча кирешелүүлүктүн төмөндөө тенденциясы байкалган.

Республикалык бюджеттин күндөлүк тартыштыгын каржылоо жана мамлекеттик карызды кайра каржылоо үчүн чыгарылган МКОлор боюнча сунуштун жалпы көлөмү 2018-жылдын IV чейрегинде 3,8 млрд сомду түзүү менен 2017-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 65,2 пайызга көбөйгөн. Буга карабастан, отчеттук мезгилде аукциондордо жүгүртүү мөөнөтү 2 жана 3 жылдык баалуу кагаздарга суроо-талаптын төмөндөөсүнөн, ошондой эле 5 жылдык МКОлор боюнча сунуштун жоктугунан улам, өткөн жылдын тиешелүү мезгилине караганда 24,6 пайызга (3,6 млрд сомго чейин) аз жайгаштырылган. Мында бул рынокто көбүнчө институционалдык инвесторлор тарабынан 7 жана 10 жылдык МКОлорго суроо-талаптын көбөйүшү менен катар эле, аларга, айрыкча институционалдык инвесторлор тарабынан сунуштун да олуттуу өсүшү байкалган.

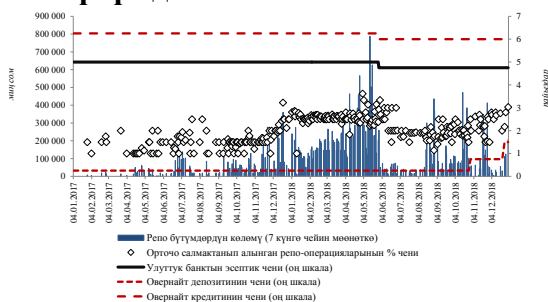
Жогоруда белгиленгендерден улам, МКО рыногунда өткөрүлгөн аукциондордун жыйынтыгы боюнча катышуучулардын саны 2017-жылдын IV чейрегинде 13 болсо, отчеттук мезгилде 8 болгон. Ошону менен бирге эле, МКОго суроо-талаптын алардын сунушунан артышы алкагында бардык мөөнөттүүлүк боюнча орточо алынган кирешелүүлүк төмөндөө менен отчеттук мезгил ичинде жалпы 11,4 пайыз (-0,6 п.п.) деңээлинде түптөлгөн.

Отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча жүгүртүүдөгү МКОлордун жалпы көлөмү¹ жыл башынан бери 58,5 пайызга, 37,6 млрд сомго чейин көбөйгөн. Буга негизинен, институционалдык инвесторлор портфелинин көлөмүнүн өсүшү (+42,5 пайыз) жана юридикалык жактар-резидент эместердин суроо-талабы себеп болгон.

¹ Чет өлкө валютасында берилген МКОну эске албаганда.

Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногу

3.2.3-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда чендердин жана репо бүтүмдөрүнүн көлөмүнүн динамикасы

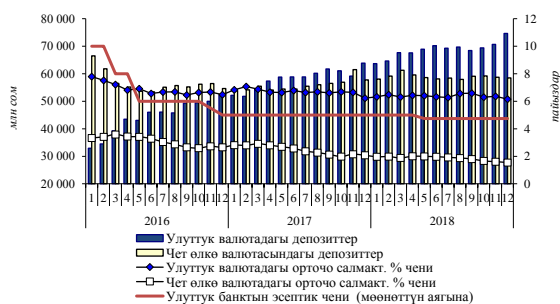
эсебинен рыноктун бул сегментинде бүтүмдөр көлөмүнүн 11,1 пайызга 5,2 млрд сомго (2017-жылдын IV чейрегинде – 5,8 млрд сом) чейин төмөндөөсү белгиленген. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда суроо-талапты колдогон тенденцияга карабастан, отчеттук мезгилде рыноктун бул сегментинде насыя наркынын 2,2 пайыздан 2,4 пайызга чейин бир аз жогорулоосу байкалган.

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде «репо» шартында келишилген бүтүмдөрдүн жалпы көлөмү 2017-жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда 5,2 млрд сомго чейин (-9,6 пайызга) төмөндөгөн.

2018-жылдын IV чейрегинде банктар аралык кредит рыногунда улуттук жана чет өлкө валюталарында стандарттык насыялар берилген эмес.

Депозит рыногу

3.2.4-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин динамикасы

58,5 млрд сом эквивалентине чейин өсүшү эсебинен жыл башынан бери 9,5 пайызга жогорулоо менен 133,1 млрд сомду түзгөн. Жыл башынан бери депозиттердин долларлашуусу 43,9 пайызды түзүү менен 3,6 п.п. төмөндөп, 1999-жылдагы тарыхый минимумга жеткен. 2018-жылдын жыйынтыгы боюнча жыл башынан тартып жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттеринин долларлашуусу тиешелүүлүгүнө жараша (36,0 жана 50,6 пайызды түзүү менен) 5,1 жана 3,8 п.п. төмөндөгөн.

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде коммерциялык банктарга салынган аманаттардын көлөмүнүн өсүш динамикасы сакталган. Жаңыдан кабыл алынган депозиттердин көлөмү¹ 2017-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 17,9 пайызга көбөйүү менен 2018-жылдын IV чейрегинде 180,6 млрд сомду түзгөн. Буга улуттук

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда банктар аралык кредиттик ресурстарды карызга алуу рыногунун алгылыктуу өсүш тенденциясы улантылган.

III чейрекке салыштырганда банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда бүтүмдөрдүн жалпы көлөмү 38,1 пайызга көбөйгөн. Бирок, 2017-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда репо шартындагы бүтүмдөрдүн көлөмүнүн төмөндөөсү

2018-жылдын IV чейрегинде банктардын депозиттик базасынын өсүш тенденциясы улуттук валютадагы аманаттардын өсүш арымынын акырындап төмөндөөсү менен сакталып турган.

2018-жылдын IV чейрегинин акырына карата коммерциялык банктардын депозиттик базасынын көлөмү улуттук валютадагы депозиттердин 16,9 пайызга, 74,6 млрд сомго чейин жана чет өлкө валютасындагылардын – 1,3 пайызга,

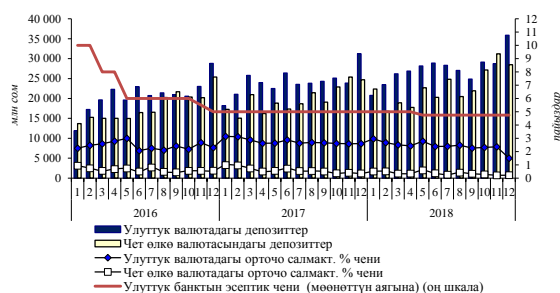
¹ Жаңыдан кабыл алынган депозиттердин көлөмүндө банктардын кардарларынын эсептешүү эсептери эске алынган эмес.

валютадагы депозиттердин 93,7 млрд сомго чейин (+16,9 пайызга) өсүшү сыяктуу эле, чет өлкө валютасындагы депозиттердин да – 86,9 млрд сом эквивалентине чейин өсүшү (+19,1 пайыз) себеп болгон. Түзүмдөр боюнча жаңыдан кабыл алынган аманаттардын көбөйүшү, эң башкысы, талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин 18,1 пайызга өсүшүнө байланыштуу болгон, аларга 91,5 пайыз аманаттардын агымы туура келген. Ал эми жаңыдан кабыл алынган мөөнөттүү депозиттердин көлөмү 16,1 пайызга (салыштырма салмагы – 8,5 пайызга) өскөн. Мөөнөттүү депозиттердин негизги көлөмүн узак мөөнөттүү депозиттердин үлүшүн 41,4 пайызга чейин пропорционалдуу көбөйтүү менен 58,6 пайыз салыштырма салмактагы (2017-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда -0,3 п.п) кыска мөөнөттүү депозиттер ээлеген.

Мында кыска мөөнөттүү депозиттердин (1 жылга чейинки) үлүшү узак мөөнөттүү ресурстардын үлүшүнүн 31,1 пайызга чейин пропорционалдуу өсүшү менен депозиттик базада жыл башынан бери 68,9 пайызга чейин (-0,1 п.п) төмөндөгөн, бул калктын кыйла кыска мөөнөттөргө салынган аманаттарынын көбөйгөндүгүн тастыктап турат.

2018-жылдын IV чейрегинде улуттук валютада жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча негизги үлүштү 1 жылдан 3 жылга чейинки (39,4 пайыз) жана 6 айдан 1 жылга чейинки (37,6 пайыз) депозиттер, ал эми чет өлкө валютасында тиешелүүлүгүнө жараша 43,3 пайыз жана 27,1 пайыз үлүшү менен ушул эле мөөнөттөрдөгү депозиттер негизги үлүштү ээлеген. Ушуга байланыштуу, депозиттик базанын жалпы дюрациясы кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата 5,0 айды (жыл башынан бери +0,2 ай), мөөнөттүү депозиттер дюрациясы 13,2 айды (жыл башынан бери өзгөрүүсүз) түзгөн.

3.2.5.-график. Коммерциялык банктардын мөөнөттүү депозиттеринин агымынын динамикасы

Отчеттук мезгил ичинде улуттук валютадагы жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен 2,06 пайызды (2017-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда -0,54 п.п), чет өлкө валютасындагы аманаттар боюнча – 0,24 пайызды (-0,14 п.п.) түзгөн. Байкоого алынган мезгил ичинде улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган чен негизинен 3 төн 6 айга чейинки мөөнөттүү

аманаттарды эске албаганда, бардык мөөнөттүүлүк боюнча чендердин төмөндөшүнүн эсебинен, 0,34 п.п төмөндөө менен 9,81 пайызды түзгөн. Ушуну менен бирге эле, чет өлкө валютасында мөөнөттүү аманаттардын орточо салмактанып алынган чени, бардык мөөнөттүүлүгү боюнча чендердин төмөндөшүнүн эсебинен 0,26 п.п төмөндөө менен 3,27 пайызды түзгөн, мында жүгүртүү мөөнөтү 1 айдан 3 айга чейинки жана 3 жылдан ашыгыраак депозиттер эске алынган эмес.

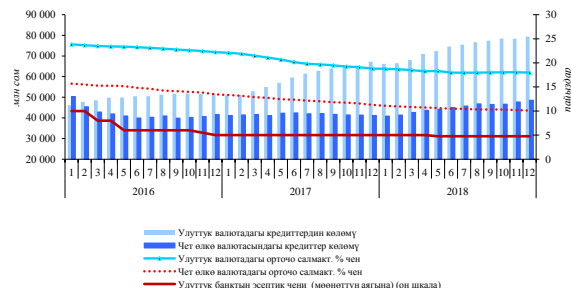
Кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата депозиттер рыногунда концентрациялануу индекси¹ 0,09 деңгээлинде түптөлгөн, бул концентрациялануунун

¹ Бул индекс банктардын портфелинде көрсөткүчтүн концентрациялануу деңгээлин көрсөтөт. Концентрациялануу деңгээли Херфиндаль-Хиршмандын индекси эсептөө методикасы боюнча эсептелет жана көрсөткүчтүн салыштырма салмагынын квадраттарынын жалпы көлөмдөгү суммасын түшүндүрөт. Индекс 0 дөн 1ге чейинки маанини түшүндүрөт. Индексин 0,10 дөн кем мааниси концентрациялануунун төмөн деңгээлине; 0,10 дөн 0,18ге чейин – концентрациялануунун орточо деңгээлине; 0,18 ден жогору – концентрациялануунун жогорку деңгээлине дал келет. Мисалы, 0,50гө барабар концентрациялануу индекси, рынокто бирдей үлүштөгү эки катышуучунун, ал эми 0,3 – 3 катышуучунун катышуусуна эквиваленттүү ж.б.

төмөн деңгээлине жана рынокто бирдей үлүшкө ээ он бир катышуучунун иш алып баруусуна ылайык келет.

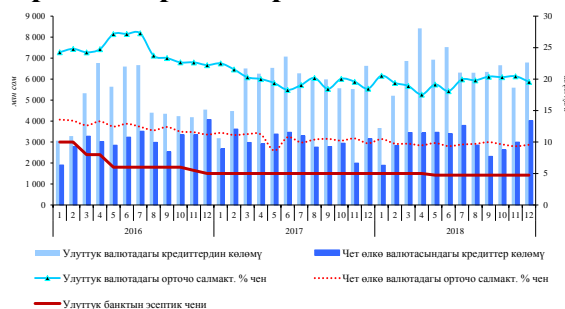
Кредиттик рынок

3.2.6-график. Коммерциялык банктардын кредиттик карызынын бир мезгилдин акырына карата динамикасы

кредиттердин - 18,0 пайызга, 48,5 млрд сом эквивалентине чейин өскөн. Кредит портфелинин долларлашуусу жыл башынан 0,1 пайыздык пунктка, 37,9 пайызга чейин төмөндөгөн, бул 1 жылдан 3 жылга чейин берилген узак мөөнөттүү кредиттерден тышкары, бардык мөөнөттөгү кредиттердин долларлашуу деңгээлинин төмөндөшүнө байланыштуу орун алган.

3.2.7-график. Коммерциялык банктар тарабынан бир мезгил үчүн жаңыдан берилген кредиттердин динамикасы

байланыштуу болгон.

Ал эми чет өлкө валютасындагы кредиттердин агымынын көлөмү 1 айлык мөөнөткө берилген кредиттердин өсүшүнө байланыштуу, 9,6 млрд сом эквивалентине (+19,0 пайыз) чейин өскөн. Мында, негизинен, “байланыш”, “айыл чарба”, “даярдоо жана кайра иштетүү” сыяктуу тармактарда кредиттердин көбөйүшү байкалган.

Ошентип, улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер боюнча дюрация чейректин жыйынтыгы боюнча жыл башынан 3 айга (25 айга чейин) азайган, ал эми чет өлкө валютасында – өзгөрүүсүз сакталып калган (34 ай).

2018-жылдын IV чейрегинде улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен 2017-жылдын ушул мезгилине салыштырганда, 0,74 пайыздык пунктка, 20,11 пайызга чейин өскөн (негизинен, “керектөө кредиттери”, “даярдоо жана кайра иштетүү”, “курулуш” сыяктуу тармактар боюнча кредиттердин наркынын өсүшүнүн эсебинен), чет өлкө валютасындагы кредиттер боюнча – 0,69 пайыздык пунктка, 9,51 пайызга чейин (негизинен, “айыл чарба” жана “даярдоо жана кайра иштетүү” тармагына берилген кредиттердин ченинин төмөндөшүнүн эсебинен) төмөндөгөн.

Кредиттөө рыногунун жалпы концентрациялануу көрсөткүчү 0,09 түзгөн, бул концентрациялануунун төмөн деңгээлине дал келет жана рынокту он бир банк ортосунда бөлүштүрүүгө эквиваленттүү болуп саналат. Тармак боюнча концентрациялануу

2018-жылдын IV чейрегинде кредит портфелинин көлөмү улуттук валютада берилген кредиттердин олуттуу көлөмүнүн эсебинен көбөйүүсүн уланткан.

Натыйжада, коммерциялык банктардын кредит портфелинин көлөмү каралып жаткан мезгилдин акырына карата жыл башынан 18,1 пайызга көбөйүү менен, 127,9 млрд сомду түзгөн. Мында улуттук валютадагы кредиттер 18,1 пайызга, 79,4 млрд сомго чейин, ал эми чет өлкө валютасында берилген

Отчеттук мезгил ичинде улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттердин көлөмү 2017-жылдын ушул мезгилине салыштырганда, 3 жылдык мөөнөткө берилген кредиттердин көлөмүнүн өсүшүнүн эсебинен 7,4 пайызга көбөйүү менен, 19,0 млрд сомду түзгөн. Мында өсүү тармактар боюнча, негизинен, “байланыш”, “керектөө кредиттери” жана “даярдоо жана кайра иштетүү” секторлоруна берилген кредиттердин көбөйүүсүнө

көрсөткүчү кредиттөөнүн негизги үч сектору тууралуу белгилөө менен, 32,9 пайыз деңгээлинде түптөлгөн.

3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы

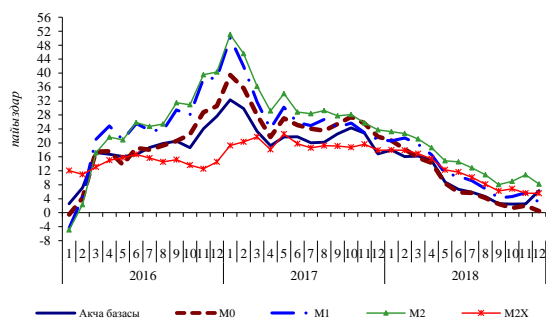
График 3.3.1. Өкмөттүн жана Улуттук банктын операцияларынын акча базасынын өзгөрүүсүнө салымы

операциялары акча базасын 9,0 млрд сомго көбөйткөн.

Акча базасынын түзүмүндө олуттуу өзгөрүүлөр болгон эмес. Отчеттук мезгилдин акырына карата акча базасынын түзүмүндөгү башка депозиттик корпорациялардын камынын салыштырма салмагы 12,0 пайызды түзгөн, ал эми жүгүртүүдөгү акчанын үлүшү 88,0 пайыз өлчөмүндө катталган.

3.3.2-график. Акча топтомдорунун номиналдык өсүш арымы (жылдык мааниде)

катталган. Банктардан тышкаркы акчанын жылдык өсүшү отчеттук чейректин акырына карата 0,4 пайызды түзгөн (2018-жылдын III чейрегинде 2,5 пайызга өскөн).

M2X акча топтому отчеттук мезгил ичинде 3,2 пайызга көбөйгөн жана ушул мезгилдин акырына карата 204,1 млрд сомду түзгөн. Ал эми M2X акча топтомунун жылдык өсүшү 5,5 пайызды түзгөн.

M2X акча топтомунда камтылган депозиттер¹ улуттук валютадагы депозиттердин 19,4 пайызга өсүшүнүн эсебинен жыл ичинде 9,5 пайызга өскөн, ал эми чет өлкө валютасындагы депозиттер 2,1 пайызга төмөндөгөн.

Экономикага кредиттин жалпы көлөмү² жыл ичинде 18,2 пайызга көбөйүү менен, бир мезгилдин акырына карата 130,5 млрд сомду түзгөн. Мында, улуттук валютадагы кредиттер 18,5 пайызга, ал эми чет өлкө валютасындагы кредиттер 17,6 пайызга көбөйгөн. Отчеттук чейректин башталышынан тартып экономикага берилген кредит 3,1 пайызга өскөн.

Акча базасы

Отчеттук чейректе Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн чыгашаларынын сезондук өсүшү акча базасынын өткөн чейрекке салыштырганда 5,4 пайызга же 2017-жылдын декабрына караганда 6,3 пайызга өсүшүнө өбөлгө түзгөн. Улуттук банктын операциялары отчеттук мезгилде акча базасынын өсүшүнө басаңдатуучу таасирин тийгизген (-3,5 млрд сомго), ал эми Өкмөттүн

Акча топтомдору

Кароого алынган чейрек ичинде акча топтомдорунун жылдык өсүш арымынын басаңдашы улантылган. Акча топтомдорунун өсүү динамикасынын басаңдашына банктардан тышкаркы акчанын жылдык өсүш арымынын төмөндөшү негизги себеп болгон. Отчеттук чейрек ичинде банктардан тышкаркы акча каражаттары 1,7 пайызга өскөн, ал эми 2017-жылдын тиешелүү мезгилинде 3,7 пайызга өсүү

¹ Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана резидент эместердин депозиттерин эске албаганда, жеке адамдардын, юридикалык жактардын жана башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттери.

² Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө жана резидент эместерге кредиттерди эске албаганда, жеке адамдардын, юридикалык жактардын жана башка финансы-кредит мекемелеринин кредиттери.

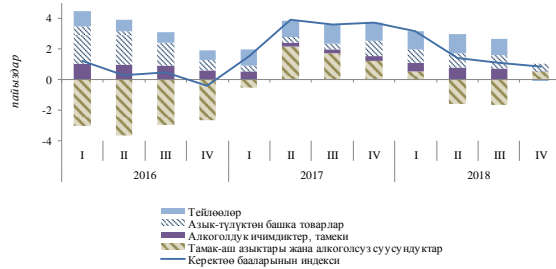
4-глава. Инфляциянын динамикасы

2018-жылы Кыргызстанда инфляция деңгээли баалардын төмөн өсүш арымы менен шартталган жана Улуттук банктын максаттуу көрсөткүчтөрүнөн ашкан эмес. Инфляция боюнча жагдай туруктуулукту сактаган, бул дүйнөлүк азык-түлүк рыногундагы алгылыктуу өнүгүү менен да шартталган.

4.1. Керектөө бааларынын индекси

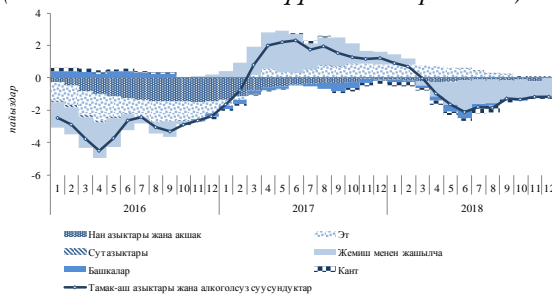
4.1.1-график. КБИ түзүмүнүн динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

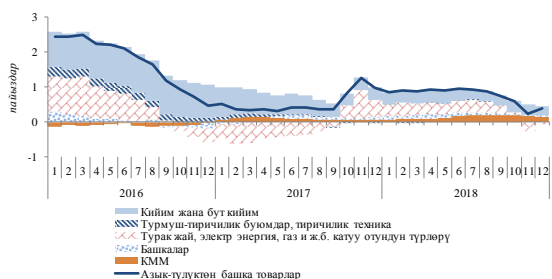
4.1.2-график. Жылдык керектөө баа индексиндеги азык-түлүккө баалар салымынын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

4.1.3-график. Жылдык КБИдеги азык-түлүктөн башка товарларга баалар салымынын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

2018-жыл ичинде инфляциянын төмөн арымы сакталып турган.

Инфляция боюнча жагдай туруктуу бойдон сакталып калган. Инфляциянын жылдык орточо мааниси 1,5 пайызды, ал эми 2018-жылдын декабрында Улуттук банктын 5-7 пайыз деңгээлинде белгиленген максаттуу көрсөткүчүнөн ашпастан, жылдык мааниде 0,5 пайызды түзгөн. Инфляциянын төмөн деңгээли жашылчаларга жана жемиштерге, нан азыктарына, кант жана башкаларга баалардын анчалык жогору болбогондугу менен шартталган. Ошондой эле 2018-жыл ичинде эт, КММ, алкогольдук жана тамеки азыктарына баалар орточо арым менен өскөндүгү байкалган.

2018-жылдын IV чейрегинде инфляция орточо өсүш арымында сакталган. Отчеттук мезгил ичинде КБИнин өсүшү 2018-жылдын III чейрегине салыштырганда, 1,1 пайызга төмөндөө менен, 0,9 пайызды түзгөн.

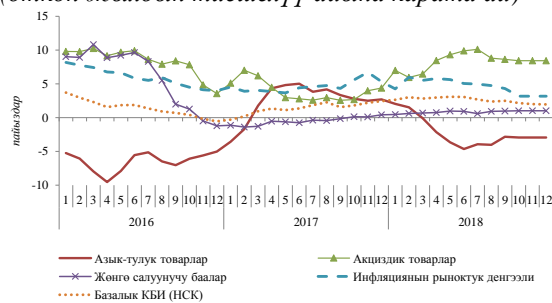
Азык-түлүк товарларына баалардын индекси IV чейректе жашылчалардын, нан азыктарынын, канттын сезондук кымбатташына байланыштуу, III чейрекке салыштырганда, 1,1 пайызга бир аз өскөн. Азык-түлүк товарларына баалардын IV чейректе кармалып турушу дүйнөлүк азык-түлүк бааларынын туруктуулугу менен да шартталган.

IV чейректе «алкоголдук ичимдиктер жана тамеки заттары» деп аталган товардык бөлүгүндө, негизинен, 2018-жылдын январь айындагы тамеки заттарына акциздик чендердин жогорулашынын таасири сакталып калган.

Азык-түлүктөн башка товардык топто негизги товардык позициялар боюнча баалардын бир аз өсүшү байкалган, ал эми кийимге жана бут кийимге, газ жана КММге баалардын жогорулашы бааларга жогорулатуучу таасирин тийгизген.

4.1.4-график. Товарлар топтору боюнча керектөө баа индексинин динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

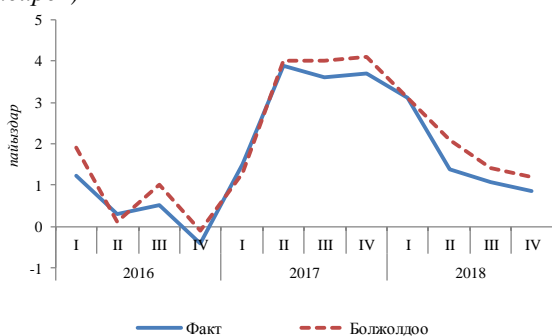

Улуттук валютанын туруктуу динамикасынан улам, инфляциялык күтүүлөрдүн төмөндөшү, өткөн мезгилдерге салыштырганда орточо керектөө суроо-талабы, ички рыноктун камсыз болушу рыноктук инфляциянын төмөндөшүн шарттайт. Улуттук банктын баа берүүлөрү боюнча базалык инфляция (азык-түлүк жана энергетикалык товарларды эске албаганда) белгиленген чектин төмөн маанисине жакын деңгээлде сакталган.

4.2. Болжолдоону факт менен салыштыруу

4.2.1-график. КБИнин айкын жана болжолдуу мааниси

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

2018-жылдын IV чейрегинде айкын инфляция Улуттук банктын болжолдоосунан 0,3 п.п. төмөн түптөлгөн. Азык-түлүк товарларына баалардын кыйла төмөн түптөлгөн индекси, ички суроо-талаптын аз болушу, КБИнин азык-түлүктөн башка товарлар тобунда баалардын орточо өсүшү КБИнин айкын жана болжолдуу маанилеринин ортосунда айырманын келип чыгышына негизги себептерден болгон.

5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор

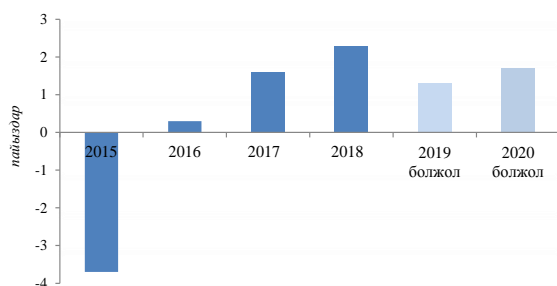
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор

5.1.1. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн өнүгүүсүн болжолдоо

Россия

5.1.1.1-график. Россиянын реалдуу ИДӨсүнүн өсүшү

(жылдан жылга карата)

Булагы: ЭВФ, «Блумберг» маалымат агенттиги, РФнын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги

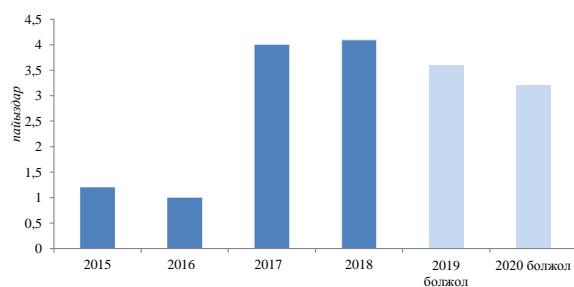
инфляциянын тездешине алып келүүчү КНСтин жогорулашы, чийки зат рынокторундагы баалардын өзгөрүлмөлүүлүгү, натыйжада, россиялык экспорттук продукцияга суроо-талаптын төмөндөшү сыяктуу факторлордун экономиканын өсүшүнө терс таасирин тийгизиши тууралуу болжолдоолор сакталып калууда. Ошол эле учурда 2019-жылдын экинчи жарым жылдыгы кыйла позитивдүү болушу күтүлүүдө. Бирок, мунай бааларынын төмөндөшү жана жаңы санкциялардын киргизилишине байланыштуу, терс натыйжаларды күтүүнүн сакталып калышы ИДӨнүн бир аз гана өсүшүнө алып келиши мүмкүн.

2019-жылы убактылуу факторлордун таасиринен улам, Россия Банки тарабынан белгиленген инфляциянын максаттуу деңгээлинин жогорулашы күтүлөт. Геосаясий факторлор, финансы рынокторундагы кескин өзгөрүлмөлүүлүк, 2019-жыл башынан Россияда КНСтин базалык ченинин 18 пайыздан 20 пайызга чейин көбөйүшүнөн улам, бизнестин жана калктын инфляциялык күтүүлөрүнүн өсүшү негизги инфляциялык тобокелдиктерден болуп саналат. Убактылуу факторлордун таасиринен кийин 2020-жылы инфляциянын 4 пайыз чегинде түптөлүшү күтүлүүдө. Россия Банкынын саясаты инфляциялык тобокелдиктердин төмөндөшүнө жана инфляциянын максаттуу көрсөткүчкө жакын деңгээлде түптөлүшүнө өбөлгө түзөт.

Казакстан

5.1.1.2-график. Казакстандын реалдуу ИДӨсүнүн өсүшү

(жылдан жылга карата)

Булагы: «Блумберг» маалымат агенттиги, эл аралык финансы институттары

(3,0 пайыздын ордуна) жогорулоо жагына бир аз корректировкаланган. 2020-жылга

Россиянын экономикалык өсүшү боюнча орто мөөнөткө каралган болжолдоолор сакталып калган. Ошентип, 2019-жылы Россияда ИДӨнүн өсүшү 1,3 пайызга чейин басаңдашы күтүлүүдө, бирок, таасирлер болбогон шартта, кийинчерээк экономиканын өсүш арымынын тездешти күтүлүүдө.

2019-жылдын биринчи жарым жылдыгында геосаясий абалдын белгисиздиги, өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдөгү жагдай, инвестициялык активдүүлүктүн басаңдашы, өлкөдө

Орто мөөнөттүк мезгилде олуттуу таасирлер болбогон шартта, Казакстандын экономикасынын өсүшү күтүлүүдө. 2019-жылы

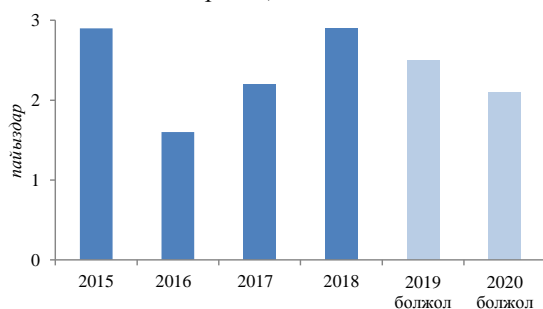
Казакстандын экономикалык өсүшү боюнча болжолдоо 2018-жылдын IV чейрегинде Казакстандын экономикасынын мунай рыногундагы жогору бааларга туруктуулугунун жогорулашынан улам, ошондой эле рынокту иликтөөчүлөрдүн кыйла жогору болжолдоолорун (3,5-3,8 пайыз) эске алуу менен, 3,6 пайызга чейин

карата экономиканын өсүшү боюнча болжолдоо 3,2 пайыз деңгээлинде сакталып калат. Казакстандын экономикалык өсүшү калктын кирешелеринин өсүшү, экономиканы колдоо боюнча долбоорлорду жана мамлекеттик программаларды ишке ашыруу жана минералдык ресурстарды казып алуу, өндүрүү жана экспорттоо көлөмүн көбөйтүү шартында ички суроо-талаптын кеңейиши менен колдоого алынган.

Казакстанда орто мөөнөттүк мезгилде тышкы таасирлер болбогон шартта, баалардын өсүшүнүн басаңдашы жана 2019-жылы инфляция 4,0-6,0 пайыз чегинде сакталышы күтүлүүдө. Казакстанда инфляциянын тездешинин негизги тобокелдиктери алгылыксыз тышкы жагдайга, атап айтканда, Россияга карата санкциялар күчөгөн учурда орус рублинин нарксызданышына жана энергия ресурстарына баалардын төмөндөшүнө байланыштуу орун алган.

5.1.1.3-график. АКШнын реалдуу ИДӨсүнүн өсүшү

(жылдан жылга карата)

Булагы: ИА «Блумберг»

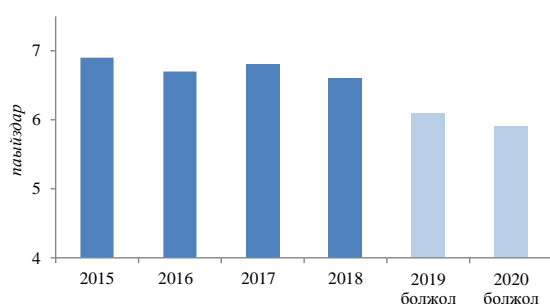
Америка экономикасынын келечегине терс таасирин тийгизген. Муну менен бирге эле, АКШ экономикасына негизги түрткү болуп саналган жеке керектөө эмгек акынын өсүшүнөн жана жумушсуздуктун төмөндүгүнөн улам, туруктуу өсүш арымды көрсөтөт.

Дүйнөлүк мунай бааларынын төмөндөшүнө байланыштуу, отун-энергетикалык товарларга баалардын төмөндөшү 2019-жылы АКШдагы инфляция деңгээлинин төмөндөшүнө таасирин тийгизет. Инфляциянын жалпы деңгээли 2019-жылы 2,0 пайыз, ал эми 2020-жылы 2,2 пайыз деңгээлинде түптөлөт.

Кытай

5.1.1.4-график. Кытайдын реалдуу ИДӨсүнүн өсүшү

(жылдан жылга карата)

Булагы: Национальное статистическое бюро КНР, ИА «Блумберг»

төмөндөшүнө байланыштуу орун алган. 2019-жылы ИДӨнүн өсүшү 6,1 пайыз, ал эми 2020-жылы 5,9 пайыз деңгээлинде болжолдонууда.

Жакынкы жылдарда Кытайда инфляция деңгээли туруктуу динамиканы көрсөтөт, 2019-2020-жылдары ал 2,2 пайызга жакын деңгээлде белгиленет. «Үч пайыз тегерегиндеги» максаттуу көрсөткүчтөн төмөн инфляция экономиканын реалдуу

АКШнын ИДӨсүнүн өсүш арымынын басаңдашы жакынкы жылдарда күтүлүүдө. Салык чендеринин төмөндөөсүнүн жана жөнгө салуу талаптарынын жеңилдетилишинин оң натыйжасы 2018-жылы ИДӨнүн өсүшүнө кыйла өбөлгө түзгөн, ал эми 2019 жана 2020-жылдарда анын төмөндөшү күтүлүүдө. Дүйнөлүк экономиканын өсүшү боюнча болжолдоолорун төмөндөө жагына кайра кароо жана тышкы соода жагындагы пикир келишпестиктерге байланыштуу белгисиздик жагдайы

Кытай экономикасынын өсүшүнүн басаңдоо тенденциясы жакынкы жылдарда улана тургандыгы күтүлүүдө. Өлкөнүн өкмөтү 2019-жылы экономиканы колдоо үчүн акча-кредиттик жана салык-бюджеттик жөнгө салуу чараларын колдонууну ниеттенген. Экономикалык активдүүлүктү төмөндөтүүчү тобокелдиктер тышкы соода боюнча АКШ менен мамилелердин белгисиздигине, карыздын өсүшүнө жол бербөө максатында, жергиликтүү өкмөттөрдүн чыгашаларын контролдоонун күчөтүлүшүнөн улам, инвестициялардын

секторуна өбөлгө түзүү үчүн, Кытай өкмөтүнө акча-кредит саясатын жеңилдетүүгө мүмкүндүк берет.

5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

2018-жылдын IV чейрегинде тышкы шарттардын жана ички конъюнктуранын өнүгүшү тууралуу болжолдоолор Улуттук банк Башкармасынын 2018-жылдын ноябрындагы отурумунда бекитилген базалык сценарийге көбүрөөк туура келген.

2019-жылда Кыргыз Республикасынын экономикалык өсүшүнүн мүмкүнчүлүктөрү тышкы экономикалык шарттардын таасирине жараша болот. 2018-жылдын жыйынтыгы боюнча соода жагында негизги өнөктөш өлкөлөрдөгү (Россия жана Казакстан) экономикалык активдүүлүк күтүлгөндөн жогору өсүш арымын көрсөткөн, бул өлкөнүн экономикалык өсүш арымына оң таасирин тийгизген. Соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасынын болжолдонгон өсүү тренди 2019-жылы да улантылышы күтүлүүдө. Мында экономикасы эң ири болгон Россия үчүн экономикалык өсүштү чектөөчү биздин регионго тиешелүү бир катар факторлор сакталып калууда. Тышкы чектөөчү факторлорго эң оболу АКШ жана Европанын кошумча санкцияларды киргизүү коркунучу кирет: 2018-жыл мындай чектөөлөргө рублдин жана бүтүндөй финансы рыногунун өзгөрүлмөлүүлүгүн көрсөттү. 2019-жылы Россиянын экономикасынын өсүшүн чектөөчү кыйла маанилүү ички факторлордун бири болуп, салык боюнча талаптардын жогорулашы – КНСтин көбөйүшү саналат, бул инфляцияга өбөлгө түзүүдөн тышкары, Россия экономикасында керектөөнүн жана чогуу алынган суроо-талаптын өсүшүнө терс таасирин тийгизет.

2019-жылдын февраль айынын ортосунда АКШ Конгрессинде Россияга каршы DASKAA¹ санкциялар топтому боюнча кезектеги талкуулоо өткөрүлгөн. Американын парламентинин кароосуна долбоордун жаңы версиясы - DASKAA 2.0 чыгарылган. Долбоордун биринчи версиясы сыяктуу эле DASKAA 2.0 да Россиянын жаңы суверендүү карызына каршы санкцияларды жана Россиянын мамлекеттик банктарынын АКШга каршы аракеттерге катышкандыгы далилденген шартта, алардын операцияларына тыюу салууларды камтыйт. Бирок, DASKAA 2.0 долбоору Россияга каршы санкцияларды колдонуу чөйрөсүн кеңейтет. Натыйжада, Россиянын суюлтулган жаратылыш газы боюнча долбоорлору, Керчен кысыгындагы жагдай курчуган шартта, кеме куруу сектору боюнча санкциялар белгиленген, ошондой эле россиялык мунай долбоорлору боюнча өлкөнүн ичинде да, жана анын чегинен тышкары да санкциялар көбөйтүлгөн.

DASKAA долбоорун талкуулоонун экинчи раунду Россия рыногунда орус рублинин АКШ долларына каршы курсунун төмөндөшүнө алып келген. Ошентип, мунай бааларынын болжолдонгон өсүү тенденциясына карабай, 14-февралда орус рублинин АКШ долларына карата курсу 2 пайызга төмөндөгөн.

Бүгүнкү күндө DASKAA 2.0 долбоорунун азыркы редакциясынын бекитилиши ыктымалдуулугу бар. Бирок, АКШ демократтары жана Президентинин ортосундагы конфронтациянын күчөшүнөн улам, DASKAA 2.0 долбоорунун тездетилиши “Россияны колдогон” АКШнын Президентине каршы рычаг катары пайдаланылышы мүмкүн. Россияга карата санкциялардын мындай топтомун колдонуу, эң оболу россиялык долбоорлордун инвестициялык өтүмдүүлүгүнө таасирин тийгизип, рублдин курсунун төмөндөшүнө жана Россияда экономикалык активдүүлүктүн басаңдашына алып келет. Мындай натыйжалар Россиянын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүнүн экономикасына, анын ичинде Кыргыз Республикасынын экономикасына тиешелүү деңгээлде таасирин тийгизет.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы жергиликтүү экономиканын ар башка экономикалык шарттардын таасиринин натыйжасындагы абалы боюнча сценарийлерге

¹ «Американын коопсуздугун Кремлдин агрессиясынан коргоо жөнүндө акт» (Defending American Security from Kremlin Aggression Act – DASKAA)

баа берет жана акча-кредит саясатынын багыттарынын тиешелүү варианттарын иштеп чыгат.

Кыргыз Республикасынын орто мөөнөттүк мезгилде экономикалык өнүгүү тенденциясын аныктоочу башка маанилүү факторлордон болуп, мурдагыдай эле дүйнөлүк товардык-чийки зат рыногундагы баалардын динамикасы эсептелет.

Дүйнөлүк азык-түлүк рыноктору өтүп жаткан айыл чарба сезонунун (2018-жылдын июлу – 2019-жылдын июну) акырына чейин баалардын туруктуу динамикасын сактап турушу күтүлөт. Айыл чарба товарларынын глобалдык жана региондук рынокторунда түптөлгөн тенденция Кыргыз Республикасынын экономикасы үчүн 2019-жылдын биринчи жарым жылдыгынын акырына чейин олуттуу инфляциялык тобокелдиктерди алып келбейт. 2019-жылдын экинчи жарымында – 2020-жылдын биринчи жарымында азык-түлүк товарларына баалар алдыдагы эгин айдоо кампаниясынын натыйжасында түзүлөт.

2019-жылдын февраль айында дүйнөлүк энергия продукциялары рыногундагы мунайга баалар баррель үчүн 65,5 АКШ долларына жетүү менен, өсүү тенденциясы болжолдонгон. Мунай котировкалары 2018-жылдын акырында кескин төмөндөгөндөн кийин, өтүп жаткан жыл башынан негизги өндүрүүчүлөр тарабынан мунай берүү көлөмүнүн азайышына байланыштуу, болжол менен, 23 пайызга жогорулаган. ОПЕК+ өлкөлөрү декабрь айында мунай өндүрүүнү суткасына 1,2 млн баррелге азайткан, бул 2019-жылдын биринчи жарым жылдыгынын акырына чейин улантылат. Баалардын өсүшүнө мунай өндүрүү көлөмүнүн азайышынан тышкары, АКШнын венесуэла жана иран мунайын берүүгө санкциялары менен да шарт түзүлөт. Мунайга баалардын өсүү тренди Россиядагы жана Казакстандагы экономикалык активдүүлүктү колдоого алат, бул Кыргыз Республикасынын экономикасынын өсүү келечегине да тиешелүү деңгээлде таасирин тийгизет.

Кыргыз Республикасынын экономикасынын түзүмү иштелип чыгып жаткан болжолдоолордо тышкы сектордун параметрлеринин өзгөчө ролун шарттайт. Тышкы экономикалык сектордун дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторундагы баалардын динамикасы, Кыргыз Республикасынын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүнүн экономикалык жактан өнүктүрүү келечеги жана дүйнөлүк экономиканы өнүктүрүүнүн башка маанилүү индикаторлору сыяктуу параметрлери боюнча божомолдор дүйнөлүк изилдөө агенттиктеринин/институттарынын, өлкөлөрдүн расмий органдарынын болжолдоолорунун жана эксперттик баа берүүлөрүнүн негизинде берилет.

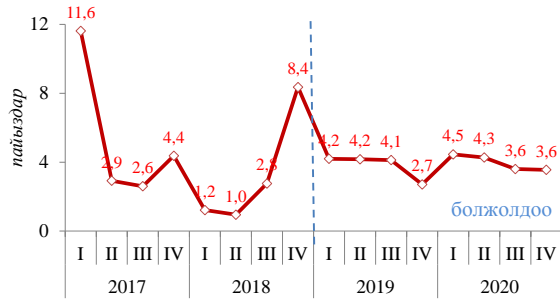
Бүгүнкү күндө дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда түзүлгөн мүмкүнчүлүктөрдү, ошондой эле соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасын өнүктүрүү шарттарын эске алганда, биздин өлкөнүн экономикасын орто мөөнөттүү мезгилде өнүктүрүүнүн кыйла маанилүү фактору болуп, Кыргыз Республикасынын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүндөгү экономикалык жагдай эсептелет.

Соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасынын 2019-2020-жылдарда өсүү тенденциясы улантыла тургандыгы жөнүндө божомолду, ошондой эле дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторундагы баалардын туруктуулугунун сакталышын эске алуу менен, Кыргыз Республикасынын 2019-2020-жылдарда өнүгүүсүнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрү боюнча төмөнкүдөй болжолдоолор иштелип чыккан:

Кыргыз Республикасынын экономикасынын реалдуу сектору 2019-жылы ИДӨнүн терс айырмасын жабат, экономикалык өсүш 2019-жылдын экинчи жарымында жана 2020-жылы өзүнүн тең салмактуу маанисине жакын деңгээлде күтүлүүдө.

5.2.1.1-график. Реалдуу ИДӨнү болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Экономикалык өнүгүүнүн учурдагы ички жана тышкы шарттары сакталган шартта, ИДӨнүн терс ажырымы 2019-жылдын акырына чейин жабылышы болжолдонууда.

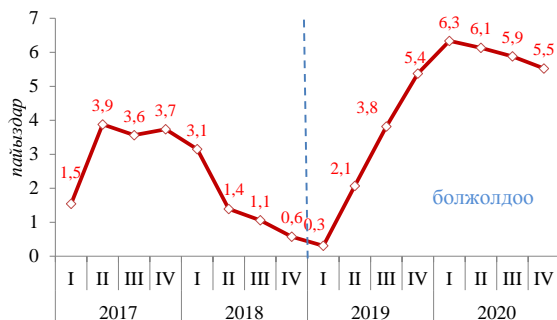
2019-жылы ИДӨнүн реалдуу өсүшү 3,7 пайызга жакын деңгээлде күтүлүүдө, «Кумтөрдү» эске албаганда 3,8 пайызды түзөт. «Кумтөр» алтын кенин казып алуу ишканаларында өндүрүш көлөмүнүн өсүшү 2019-жылы өткөн жылдагы деңгээлде күтүлүүдө.

2020-жылы реалдуу ИДӨнүн өсүш арымы 3,9 пайызга жакын деңгээлде, ал эми «Кумтөрдү» эске албаганда, 4,7 пайыз тегерегинде болжолдонууда.

Тышкы чөйрөгө жана ички шарттарга баа берүүлөрдү эске алуу менен, Кыргыз Республикасынын экономикасындагы инфляция орто мөөнөтүү мезгилде 5-7 пайыз максаттуу көрсөткүч чегинде сакталышы болжолдонууда, ИДӨнүн терс ажырымынын жабылышы туруктуу тышкы инфляциялык жагдай менен бирге өтүп жаткан жылда инфляциянын төмөн деңгээлине шарт түзөт. Тышкы жана ички таасирлер болбогон шартта, өлкөдө жана региондо экономикалык активдүүлүктүн акырындык менен өсүшү инфляциянын 2019-жылдын акырына карата максаттуу көрсөткүчкө жетишин шарттайт.

5.2.1.2-график. Инфляцияны болжолдоолор

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

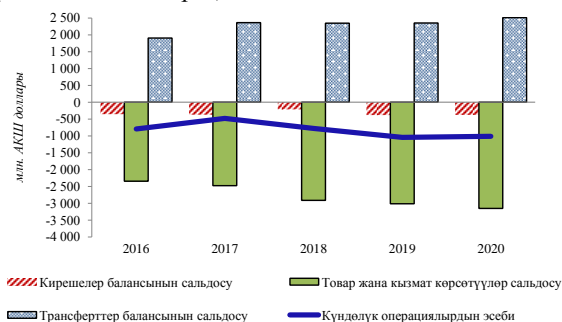
2019-жылы инфляциянын орточо деңгээли (мезгилге карата мезгил) 3,0 пайыз тегерегинде күтүлүүдө, ал эми 2019-жылдын акырына карата инфляция 6,0 пайыз деңгээлине жакындашы мүмкүн (2019-жылдын декабры 2018-жылдын декабрына карата). 2020-жылы инфляциянын орточо мааниси 6,0 пайыз тегерегинде күтүлүүдө.

2018-2020-жылдарга төлөм теңдемине болжолдоолор¹.

2019-жылы соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүнүн сыяктуу эле, Кыргыз Республикасынын да экономикасынын өсүү келечегинин сакталышы тышкы сектордун өнүгүшүн аныктоочу фактор болуп саналат. 2019-жылга карата күндөлүк эсептин тартыштыгына баа берүү ИДӨгө карата 12,4 пайызды түзгөн, бул нарктык мааниде 1 040,4 млн АКШ долларын түзөт (34,0 пайызга көбөйгөн). Болжолдонуп жаткан мезгилде эмгек мигранттарынын акча которууларынын 2018-жылдагы деңгээлде сакталышынан улам, соода балансынын тартыштыгынын көбөйүшү күтүлүүдө.

¹ Болжолдоолор Улуттук банктын кошумча баа берүүсүн эске алуу менен түзүлгөн

5.2.1.3-график. Күндөлүк операциялар эсеби боюнча болжолдуу маалыматтар
(млн АКШ доллары)

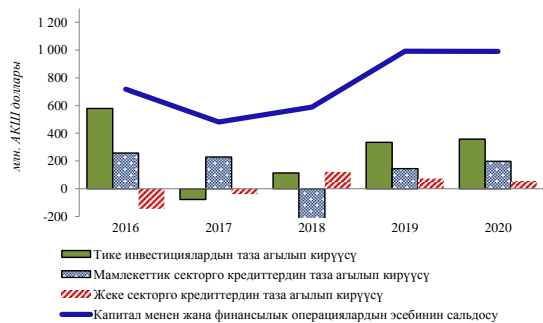

чарбасынын адаттагы экспорттук позицияларынын эсебинен 2,2 пайыз деңгээлинде күтүлүүдө.

Өлкөнүн экономикасынын өсүшүн болжолдоодон улам, 2019-жылы импорттун алгылыктуу өсүш арымынын сакталышы күтүлүүдө. Импорттун өсүшү баа берүүлөр боюнча импорттун функционалдык категорияларынын эсебинен 4,0 пайызды түзөт. Мунай заттарынын алгылыктуу өсүү динамикасы, негизинен, айкын көлөмдүн өсүшүнүн эсебинен күтүлүүдө. Ал эми башка товарлардын импортунун өсүшү 3,7 пайыз деңгээлинде болжолдонууда.

Россия жана Казакстандын экономикасынын орточо өсүш арымы жеке трансферттердин түшүүлөрүнүн көлөмүнө алгылыктуу таасирин тийгизет. Натыйжада, баа берүүлөр боюнча трансферттердин жеке секторго таза агымы 2018-жылдын деңгээлинде түзүлөт.

5.2.1.4-график. Капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби боюнча болжолдуу маалыматтар
(млн АКШ доллары)

алынган кредиттерди тейлөө көлөмү олуттуу көлөмдө сакталат.

Натыйжада, 2019-жыл жыйынтыгы боюнча төлөм теңдеминин сальдосу 48,6 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс мааниде күтүлүүдө, мында товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн келечектеги импортунун эл аралык камдык активдердин¹ ордун жабуу критерийи импорттун 3,7 ай деңгээлинде болжолдонууда.

Жалпысынан, экономикалык жагдайды өнүктүрүү тенденциялары 2019-жылы экономиканын 2020-жылы туруктуу өнүгүшүнө ыңгайлуу өбөлгөлөрдү түзөт. Күндөлүк трансферттердин алгылыктуу динамикасы соода балансынын тартыштыгынын өсүшү менен катар эле күндөлүк операциялар эсебинин ИДӨгө карата 10,9 пайыз өлчөмүндө түзүлүшүн шарттайт. Ички өндүрүштүн мындан ары өнүгүшүнөн

2019-жылы экспорттун көлөмүнүн 5,0 пайызга көбөйүшү болжолдонууда. Мындай тенденцияга «Кумтөр» ишканаларында күтүлүп жаткан алтын кенин казып алуу көлөмүнүн 2018-жылга салыштырмалуу өсүшүнө байланыштуу, алтын экспортунун көбөйүшү өбөлгө түзөт. Муну менен бирге эле, жергиликтүү продукцияга тышкы суроо-талаптын өсүшүнүн таасири астында алтынды эске албаганда, экспорттун өсүшү жыл жыйынтыгы боюнча, өнөр жай сектору жана айыл

2019-жылы күндөлүк эсептин тартыштыгынын көбөйүшү 2019-жылы капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби боюнча капиталдын агылып келишинин эсебинен каржыланат.

Финансылык эсеп боюнча капиталдын түшүүлөрүнүн негизги көлөмү, күтүлгөндөй эле, тике инвестициялардын эсебинен камсыз болот. “Башка инвестициялар” статьясынын сальдосу мамлекеттик жана жеке секторлордун чет өлкө милдеттенмелеринин өсүшүнүн таасиринде түзүлөт, мында буга чейин

¹ Эл аралык валюта фондусунун методологиясына ылайык, эл аралык камдык активдерге конвертациялануучу валюталардагы (АКШ доллары, евро, фунт стерлинг, япон йенасы, швейцария франкы, австралия доллары жана канада доллары) гана активдер киргизилген.

улам күтүлүп жаткан тышкы суроо-талаптын өсүшү экспорттун 2,7 пайызга көбөйүшүнө өбөлгө түзөт. Өлкө экономикасынын өсүү тенденциясынын сакталышы импорттун 4,5 пайызга көбөйүшүнө алып келет. Демек, соода балансынын терс сальдосунун 5,6 пайыз деңгээлинде көбөйүшү күтүлөт.

Эмгек мигранттарын кабыл ала турган реципиент өлкөлөрдүн экономикасынын өсүшү өсүш арымы 6,5 пайыз деңгээлде түптөлүүчү жеке трансферттердин агылып кирүү көлөмүнө оң таасирин тийгизиши күтүлөт.

Ошондой эле капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби боюнча капиталдын агылып кирүүсүнүн көбөйүшү күтүлүүдө, ал боюнча түшүүлөрдүн көпчүлүк бөлүгүн тике чет өлкө инвестицияларынын агылып кирүүсү жана кредиттердин мамлекеттик секторго түшүүсү камсыз кылат. Жеке сектор тарабынан кредиттерди тейлөөнүн өсүү тенденциясы сакталып калуусу болжолдонууда.

Төлөм теңдеминин жалпы сальдосу 2020-жылы 21,2 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс белгиде болжолдонууда. Товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн болочоктогу импортунун эл аралык камдык активдер менен жабылышы 3,7 айды түзөт.

Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми боюнча 2019-2020-жылдарга карата иштелип чыккан болжолдоодо төмөнкү тобокелдиктер сакталып калган:

- «Кумтөр» алтын кенин казып алууга байланыштуу тобокелдиктер;
- мунай менен алтынга дүйнөлүк баалардын өзгөрүлмөлүүлүгү;
- соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык жагдайдын начарлоосу;
- пландаштырылган чет өлкөдөн алынган кредиттердин көлөмүнүн мамлекеттик сектордо толук өздөштүрүлбөшү;
- соода боюнча негизги өнөктөш-өлкөлөрдүн алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү.

1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр

(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде)

Көрсөткүчтөрдүн аталышы	Өлчөө бирдиги	2016				2017				2018			
		I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.
1. Сууро-талап жана сунуш¹ <i>(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, реалдуу өсүш арымы)</i>													
Номиналдык ИДӨ, чейрек ичинде	млн сом	79 821,8	107 696,7	139 395,8	149 416,9	94 072,4	115 331,6	151 977,4	169 094,3	102 353,2	120 280,5	157 424,1	177 055,5
ИДӨ	%	-6,2	2,1	9,2	7,9	11,6	2,9	2,6	4,4	1,2	-0,4	2,4	8,4
Кумтөрдү эске албаганда, ИДӨ	%	1,3	4,2	5,8	4,4	8,1	0,0	4,3	8,1	3,1	2,1	3,1	4,9
Ички керектөө	%	-2,4	4,6	-0,2	-2,7	4,0	4,6	8,8	3,7	1,9	4,3	3,3	
Инвестициялар	%	-11,4	16,3	5,4	15,3	-0,9	-8,0	11,5	18,3	88,4	-5,9	-7,9	
Таза экспорту	%	16,0	21,8	-11,2	-15,2	-2,5	-6,3	35,7	11,8	69,6	12,5	-2,8	
<i>ИДӨнүн өндүрүүсү:</i>													
Айыл чарба	%	0,7	1,6	3,6	3,2	1,3	1,0	2,6	3,0	1,2	2,0	2,6	4,2
Өнөр жай	%	-29,8	-7,7	33,1	31,6	32,9	24,5	3,0	-8,3	0,6	-8,2	1,4	22,6
Курулуш	%	13,3	26,5	11,7	-0,3	-5,9	-3,7	5,0	20,7	1,4	4,2	5,0	12,6
Кызмат көрсөтүү	%	2,4	2,3	4,6	3,7	8,4	-3,0	2,2	6,3	1,5	1,5	2,0	2,8
анын ичинде соода жүргүзүү	%	5,0	5,3	12,6	7,5	3,9	4,0	5,9	11,1	3,7	4,8	4,7	6,2
2. Баалар²													
Керектөө баа индекси (КБИ)	%	101,2	100,3	100,5	99,6	101,5	103,9	103,6	103,7	103,1	101,4	101,1	100,9
Керектөө баа индекси (КБИ), мезгилдин акырына карата жылдык мааниде	%	100,5	101,3	99,7	99,5	102,8	104,1	103,3	103,7	102,7	100,8	101,2	100,5
Базалык КБИ	%	103,0	101,8	101,0	99,9	100,3	101,3	101,9	102,1	102,8	103,1	102,5	100,4
<i>КБИ, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн негизги топтору боюнча:</i>													
Азык-түлүк товарлары	%	93,6	92,3	93,8	94,4	98,8	104,7	103,8	102,7	101,2	96,5	96,4	101,1
Азык-түлүктөн башка товарлар	%	108,5	107,6	105,3	102,4	101,3	101,2	101,3	103,4	103,0	103,2	103,0	101,6
Алкоголдук ичимдиктер, тамеки	%	111,7	110,8	110,0	106,5	105,7	102,8	102,3	103,3	106,5	109,1	108,4	100,3
Тейлөө	%	106,5	105,2	104,6	104,4	106,9	107,1	108,3	107,7	106,9	107,3	106,1	99,4
<i>КБИ, мүнөздөмөсү боюнча классификациялоо:</i>													
Акцизлик товарлар	%	110,0	109,6	108,3	105,4	106,1	103,4	102,7	103,7	106,5	109,2	109,2	107,7
Жөнгө салынуучу баа	%	109,6	109,3	105,2	99,8	98,7	99,4	99,7	100,2	100,6	100,9	100,8	101,1
Инфляциянын рыноктокук деңгээли	%	107,8	106,4	105,5	104,2	104,2	104,0	104,6	105,9	105,3	105,5	104,7	102,6
3. Тышкы сектор³ <i>(ИДӨ карата пайыздарда)</i>													
Соода балансы	%	-35,3	-36,2	-33,8	-31,1	-29,9	-28,3	-30,4	-30,9	-34,7	-35,2	-34,8	-34,6
Күндүлүк операциялар эсеби	%	-14,1	-14,7	-11,8	-11,5	-9,6	-7,1	-6,3	-6,2	-10,2	-9,2	-9,7	-9,6
Товарлар жана кызмат көрс. экспорту	%	38,2	37,2	37,3	35,7	35,1	35,9	34,8	34,3	33,8	34,6	33,0	32,9
Товарлар жана кызмат көрс. импортту	%	75,7	75,6	73,6	69,8	67,7	66,7	67,2	66,4	69,8	71,4	69,3	68,9
4. АКШ долларынын алмашуу курсу (бир мезгилдин акырына карата)	сом	70,0158	67,4860	67,9346	69,2301	68,6069	69,1367	68,6585	68,8395	68,4325	68,1800	69,2773	69,8500
5. Монетардык сектор <i>(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өсүш арымы)</i>													
Улуттук банктын эсептик чени, мезгилдин акырына карата	%	8,00	6,00	6,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	4,75	4,75	4,75
"Овернай" депозити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	1,00	0,50	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	1,50
"Овернай" кредити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	10,00	7,50	7,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,00	6,00	6,00
Банктар аралык кредит рыногундагы орточо алынган пайыздык чендер, чейрек ичинде	%	10,50	2,70	3,76	2,32	2,08	1,65	2,33	2,19	2,73	2,40	2,17	2,22
<i>анын ичинде:</i>													
РЕПО бүтүмдөрү боюнча	%	9,44	1,59	1,76	1,61	1,56	1,50	2,19	2,14	2,73	2,48	2,17	2,22
улуттук валютада кредиттер боюнча	%	13,25	7,84	4,11	2,67	2,11	3,10	5,06	6,50	-	0,00	-	-
чет өлкө валютасында кредиттер боюнча	%	-	-	-	2,0	-	4,00	-	1,25	-	-	-	-
7 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	2,18	1,44	0,27	0,24	0,61	2,81	1,44	2,79	2,40	2,31	1,90	3,03
28 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	-	-	1,14	4,08	2,94	4,85	3,83	3,30	1,86	3,65
91 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	-	-	-	-	5,00	5,00	4,99	4,73	4,00	4,66
	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4,73	4,75
Акча базасы	%	17,2	16,7	20,5	27,6	23,3	21,8	22,6	16,9	16,2	6,7	2,6	6,3
Банктардан тышкаркы акчалар (M0)	%	17,5	18,6	20,6	30,5	28,0	25,1	25,4	21,8	15,7	5,8	2,5	0,4
Акча топтому (M1)	%	21,0	25,5	29,4	38,6	31,7	25,9	24,4	21,0	19,6	10,5	4,2	3,0
"Тар" мааниде колдонулуучу акча массасы (M2)	%	17,2	25,8	31,5	40,3	36,2	28,8	27,8	23,7	21,1	14,6	8,0	8,2
Акча массасы (M2X)	%	13,1	16,7	15,2	14,6	21,7	19,8	19,1	17,9	16,9	11,6	6,2	5,5

¹ Улуттук Статистика Комитетинин маалыматы боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук Банктын эсептик көрсөткүчтөрү

² Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

³ ИДӨгө карата катыш акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмө жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген. IV - чейректин алдын ала алынган маалыматтары.

2-тиркеме. Глоссарий

Базалык инфляция – бул, баанын кыска мөөнөттүү, түзүмдүк жана сезондук өзгөрүүлөрүн эске албаган инфляция: инфляция көрсөткүчүн эсептөөдөн товарларга баанын өсүшү алынып салынат, бул сезондук же тышкы факторлор жана административдик-белгиленген тарифтер менен шартталган.

Мамлекеттик казына векселдери (МКВ) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кыска мөөнөттүү (3, 6 жана 12 айлык) дисконттук мамлекеттик баалуу кагаздары. Финансы министрлиги МКВлардын эмитенти болуп саналат. МКВларды жайгаштыруу Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн аукциондор аркылуу жума сайын ишке ашырылат. Тике катышуучулар аукциондорго катышуу укугуна ээ. Юридикалык жактар сыяктуу эле, жеке адамдар да Кыргыз Республикасынын МКВларынын ээси боло алышат. Чет өлкө инвесторлорунун МКВлар рыногуна кирүү мүмкүнчүлүгү чектелген эмес. МКВлардын экинчилик рыногундагы бүтүмдөр Улуттук банктын автоматташтырылган тоорук системасы аркылуу жүзөгө ашырылат, ал катышуучуларга МКВларды өз жумуш ордуларынан сатып алуу/сатуу боюнча операцияларды ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет.

Мамлекеттик казына облигациялары (МКО) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн пайыздык кирешеси (купон) жана жүгүртүү мөөнөтү 1 жылдан жогору болгон узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздары. Финансы министрлиги МКОнун эмитенти болуп саналат. Улуттук банк МКОнун чыгарылыштарын тейлөө боюнча башкы агент болуп саналат.

Акча базасы – Улуттук банктын жүгүртүүгө чыгарылган нак акча боюнча милдеттенмеси жана Улуттук банктын башка депозиттик корпорациялар алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмеси.

Акча топтому – ликвиддүүлүк деңгээли боюнча классификацияланган акча массасы: M0; M1; M2; M2X.

M0 – банктардан тышкаркы нак акча.

M1 – M0 + резиденттердин улуттук валютадагы которулма депозиттери.

M2 – M1 + резиденттердин улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттери.

M2X – M2 + резиденттердин чет өлкө валютасындагы эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана депозиттери.

M2X акча топтомуна камтылган депозиттер – жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттери, ошондой эле башка финансы-кредиттик уюмдардын депозиттери, мында Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттери алынып салынат.

Башка депозиттик корпорациялар – борбордук банктан башка, бардык финансылык корпорациялар-резиденттер, финансылык ортомчулук алардын ишинин негизги түрү болуп саналат жана алар кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын (M2X) улуттук аныктамасына камтылган милдеттенмелерди чыгарышат.

Долларлаштыруу – өздүк улуттук валютага ээ өлкөнүн ички акча жүгүртүүсүндө АКШ долларынын кеңири колдонулушу.

Инфляция - белгилүү бир убакыт аралыгында баалардын жалпы деңгээлинин өсүш тенденциясы, ал товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр куржунунун үй чарбаларынын керектөө чыгашаларынын түзүмүндө салмактанып алынган наркын эсептөөнүн

негизинде өлчөнөт. Кыргыз Республикасында инфляция деңгээлин мүнөздөгөн көрсөткүч болуп керектөө баа индекси саналат.

Номиналдык эффективдүү алмашуу курсунун индекси (НЕАК) – бул, номиналдык алмашуу курсунун салмактанып алынган орточо маанисин түшүндүрөт. Анда кароого алынып жаткан өлкөдө орун алып турган баанын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдөгү баага карата өзгөрүү тенденциясы эске алынбайт.

Керектөө баа индекси – керектөөчүлөр тарабынан өндүрүштүк эмес максатта сатылып алынган товарлар жана кызматтар топтомунун наркынын өзгөрүүсү чагылдырылат. Бул көрсөткүч инфляцияны өлчөө ыкмаларынын бири болуп саналат, ал калк тарабынан керектелген негизги товарлар куржунунун баасына салыштырууга негизделген жана чогуу алгандагы керектөөдө бул товарлардын салыштырма салмагына ылайык салмактанып алынган.

Реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (РЭАК) – бул номиналдык эффективдүү алмашуу курсунун, соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө орун алып турган баанын салыштырмалуу өзгөрүүсүнө ылайык келген өлчөмгө корректировкаланган орточо салмактанып алынган маанисин түшүндүрөт. РЭАК өлкө валютасынын соода боюнча алдыңкы өнөктөш өлкөлөрдүн валюталарына карата салмактанып алынган айкын алмашуу курстарын эсептөөнүн негизинде аныкталат.

Ноталар – бул Улуттук банк тарабынан жүгүртүүгө чыгарылган дисконттук баалуу кагаздар. Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин чечими боюнча, ноталар 7 күндөн 364 күнгө чейинки мөөнөткө чыгарылат. Ноталар боюнча максималдуу кирешелүүлүк аукцион өткөрүлгөн күнгө карата аныкталган эсептик ченге барабар өлчөмдө белгиленет.

Репо операциялары – келечекте белгилүү бир күнү, алдын ала макулдашылган баада кайра сатуу/сатып алуу милдеттенмеси менен экинчилик рыногунда мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу/сатуу операциясы.

Төлөм теңдеми – резиденттер жана резидент эместер ортосунда белгилүү бир мезгил ичинде ишке ашырылган экономикалык операциялардын суммардык түрүн чагылдырган отчет.

Төлөм теңдемнинин сальдосу – чет өлкөлөрдөн түшүүлөр менен чет өлкөлөргө төлөмдөр ортосунда келип чыккан айырма.

Соода балансынын сальдосу – экспорт жана импорт наркы ортосунда келип чыккан айырма.

Эсептик чен – бул, акча кредит саясатынын инструменти, ал борбордук банк тарабынан белгиленген пайыздык ченди жана экономикада акча ресурстарынын наркын аныктоодо негизги багыт берүүчү катары кызмат кылат.

3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси

ИДӨ	ички дүң өнүм
МКВ	мамлекеттик казына вексели
МКО	мамлекеттик казына облигациясы
КММ	күйүүчү-майлоочу материалдар
ЕБ	Европа биримдиги
ЕАЭБ	Евразия экономикалык биримдиги
ЕББ	Европа борбордук банкы
КБИ	керектөө баа индекси
КЭР	Кытай Эл Республикасы
КР	Кыргыз Республикасы
БКРР	Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногу
Улуттук банк	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
НБРК	Казакстан Республикасынын Улуттук банкы
УСК	Улуттук статистика комитети
НЭАК	номиналдык эффективдүү алмашуу курсу
ОПЕК	Мунайды экспорттоочу өлкөлөр уюму
РЭАК	Реалдуу эффективдүү алмашуу курсу
АКШ	Америка Кошмо Штаттары
ФОВ	Экспортёр өлкөнүн чек арасындагы баа (Free on Board)
ФРС	АКШнын Федералдык резерв системасы
ФСХ	Айыл чарбаны каржылоо
ЦБРФ	Россия Федерациясынын Борбордук банкы
FAO (FAO)	Food and Agricultural Organization of the United Nations